

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Det er nu 40 år siden mordet fandt sted på Kaj Munk i Hørbylunde. Hans lig blev fundet den 5. januar 1944. Der rejstes først et simpelt trækors, siden dette granitkors, der er uden påskrift. Hele året igennem lægger forbipasserende blomster ved mordstedet.

(Foto: F-k.)

mere end nogen andre sikrede, at vi blev forskåned for den foragt, som de allierede, der kæmpede, ikke alene for deres egen, men også for alle de besatte landes frihed, nødvendigvis måtte føle for et land, som skuldede, medens tusinder i andre lande ofrede livet i kampen mod tyranniet.

Om den 29. august 1943 er det sagt, at det er den dato, hvor det danske folk overvandt den splittelse, der havde hersket siden 1864. **Grundlaget for det sammenhold, der opstod, var en etisk livsholdning, hvis inderste kerne er den kærlighed, der giver styrke til selvopofrelse og tilgivelse.** Da kromanden fra Hvidsten, Marius Fiil blev hentet i sin celle i Vestre Fængsel for sammen med sin søn, sin svigersøn og 5 andre kammerater at blive ført til henrettelse her i Ryvangen, da omfavnede han sin fangevogter og tilgav sin fjende. Det samme kærlighedsbudskab udgik fra revieret i Porta, hvor Jørgen Staffeldt døde julenat for 39 år siden:

I dødens time spredte han en forunderlig ro omkring sig. På engang præget af ydmyghed og stolthed. Hans øjne afspejlede dyb bekymring for dem, der fortsat led, som han havde lidt. Hans tanker gik til dem derhjemme, hans sorger gjaldt deres fremtid. Hans famlende hænder søgte vennens, der ordnede hans tæppe for igennem et sid-

ste håndtryk at vise sin taknemmelighed og medlidenhed med ham, der skulle leve videre. Men samtidig bredte et lille sejrsmil sig over hans læber. De havde prøvet at berøve ham retten til at være menneske og til at elske menneskene. Og de havde tabt.

*

Den etiske holdning var ikke blot grundlaget for frihedskampen, men er også grundlaget for freden, som i dag er menneskehedens mest brændende ønske. Vi bør derfor huske, at frihed er fredens bedste vogter. I diktaturlandene vil undertrykkerne leve i evig frygt for frihedens forkæmpere i ind- og udland, og derfor stadigt ruste sig til at værne om deres magtposition. I sin takkeskrivelse for Nobels fredspris i 1975 skrev professor Sacharow: »Jeg er overbevist om, at international tillid, gensidig forståelse, nedrustning og international sikkerhed er utænkelig uden samfundets åbenhed, informationsfrihed, meningsfrihed, offentlighed, frihed til at rejse, og frihed til at vælge det land, man vil leve i.«

Frihed og fred er uadskillelige livsværdier. Vore kammerater, som døde for Danmarks frihed, var fredens mest troværdige forkæmpere. Hvor kan vi i år indlede julen bedre end her ved deres grave. Glædelig jul.

Mordet, der rystede den frie verden

Det skete for nu 40 år siden

Af Johannes Fosmark

Den 4. januar 1944 skete der på Hørbylunde Bakke ved Silkeborg-Herning landevej en begivenhed, der rystede hele landet, ja, hele den frie verden, og bragte navnene Hørbylunde og Silkeborg på alles læber: Digterpræsten Kaj Munk blev dræbt og slængt hen på rabatten af morderne.

Onsdag morgen den 5. januar blev han fundet af en gymnasieelev og en arbejdsmand. Det var læge Vilh. Dickmeiss, Silkeborg, der blev kaldt til mordstedet. Han genkendte Kaj Munk, og efter politiets undersøgelser blev liget ført til Silkeborg Sygehus, hvor det lega-

le ligsyn fandt sted.

Så snart rygtet om ugeringen spredtes, gik alle flag i Silkeborg på halv, og hele byen var oprørt over det, der var sket.

Den 6. januar ankom Himmelstrup for at lede politiets arbejde, og i løbet af formiddagen ankom fru Lise Munk og købmand Schytte fra Vedersø for at føre liget hjem. En tusindtallig menneskeskare fulgte rustvognen gennem Silkeborg by. I kapellet på sygehuset fandt forinden en højtidelighed sted. Her blev der talt af sognepræst Aagaard, der havde været Kaj Munks regensammerat.

Kisten var dækket af mere end 1000 kranser. Et par dage efter mordet blev der på det sted, hvor mordet skete, rejst et simpelt trækors. Det er siden blevet erstattet af et kors, hugget i granit. Det er uden indskrift, og her lægges der året igennem friske blomster af forbipasserende. Den 4. januar 81 dannede hjemmевærnet espalier på flere kilometer. Det blev et mægtigt opbud af fakler. Blandt deltagerne var fru Lise Munk.

*

Mordet chokerede, fordi det var så bestialsk, og fordi det kom som en overraskelse for den brede befolkning. Det var jo det første clearingmord, men fra tysk side var det en veltillægt aktion, for allerede i måneden forud kaldte Hitler Himmler til sig og gav ordre til, at man indledte »den anonyme terrors tid«. Otto Schwerdt, der gik under dæknavnet Peter Schäffer, skulle lede de nye operationer. Den 10. december 1943 havde man fra Berlin fået meddelelse om, at man »godkendte mordet på digterpræsten Kaj Munk, som måtte anses for at være et moralsk rygstød for den danske modstandsbevægelse.«

I midten af december rejste Wolfgang Söhnlein til Vedersø for at forberede mordet. Normalt var han sorthåret, men ved besøget i Vedersø var han pludselig blevet rødhåret. Det lykkedes ham at få mange oplysninger om Vedersø-præsten og om dennes daglige færden, om hans venner samt om præstegården, men Kaj Munk selv var bortrejst i de dage. Han kom først hjem til Vedersø umiddelbart før jul, og det var en streg i regningen for tyskerne, da de havde planlagt, at mordet skulle finde sted før jul.

Nytårmorgen kom Kaj Munk i kirke i dagligtøjet, og han meddelte, at der ingen gudstjeneste ville blive, for han havde bragt i erfaring, at fem af sognets rigeste mænd nu udførte vognmandskørsel for besættelsesmagten, og det var en vred sognepræst, der sagde: »Om en fattig mand af nød drives til at hjælpe tyskerne, kan tilgives, men ikke at fem af de rigeste i sognet gør det.«

*

Söhnlein mødtes med Peter Schäffer, Louis Nebel, Adam Gføller samt tolken,

Kammeraternes Hjælpefond

er raske kammeraters hilsen til de syge

en tidligere konditorsvend ved navn Kurt Carstensen, på tyskernes hovedkvarter i Odense. Her fortalte Söhnlein alt, hvad han vidste om Vedersø, og selskabet kørte derefter til Herning, hvor man besluttede at overnatte. Næste dag, altså den 4. januar, kørte man til Vedersø, for »at se nærmere på forholdene«. Det var frostklart, glat, og der var et hvidt snetæppe over hele landskabet.

Om aftenen den 4. januar kl. 19.30 gik man i aktion. Kaj Munk skulle bringes ud i Opel-vognen. Det var fru Lise Munk, der lukkede op. Den dansktalende Söhnlein viste hende et dansk politiskilt og spurgte efter hendes mand.

- Min mand befinder sig i sit studereværelse, sagde hun, og tyskerne for der ind - men han var der ikke.

- Så er han ovenpå i sit værelse, sagde fru, men heller ikke på dette sted fandt tyskerne ham, for Kaj Munk sad nemlig på dette tidspunkt i den anden ende af huset og telefonerede til en bekendt i Ringkøbing. Han gav sig god tid, og som afslutning på telefonsamtalen sagde han:

- Nu kommer tyskerne efter mig!

Söhnlein viste ham nu et dansk politiskilt.

- Nå, sagde Kaj Munk, - ser det sådan ud?

Kaj Munk fik nu lov til at tage afsked med sin kone, men da han ville sige farvel til børnene, tabte tyskerne tålmodigheden. De skubbede til ham, så han aldrig nåede at tage afsked med sine børn. Da børnene begyndte at græde, blev tyskerne blot endnu mere ophidsede.

*

Så begyndte køreturen, og man ved med sikkerhed, at Kaj Munk også under hele kørselen tog situationen med en knusende ro, for han havde i sit genstridige sind ofte gjort op med sig selv, hvordan han ville reagere, hvis en dag... Nu var dagen kommet, og han var rolig og fattet.

Ved de skønne skove ved Hørbylunde standsede bilen op i venstre side af vejen. Tilsyneladende var årsagen den, at man ville træde af på naturens vegne. Kaj Munk stod lige foran venstre forlygte. Ved hans ene side stod Peter Schäffer og på den anden side Louis Nebel. Pludselig lød der et skud, men Kaj Munk blev stående oprejst til tyskernes forfærdelse, men så faldt hurtigt de næste skud, og Kaj Munks afsjælede lemme blev sparket hen i vejrabatten.

Overfor Peter Schäffer udtrykte Himmler senere i Berlin sin store aner-

kendelse af veludført arbejde.

*

Efter nazisternes kapitulation kom retsopgøret, og forhørene var en ynkelig historie, for hver af de implicerede skød gensidigt skylden på den anden.

Begravelsen foregik naturligvis fra Vedersø kirke, og det var den 8. januar. Store skarer var mødt frem, så kun et fåtal fandt plads inde i selve kirken - den er jo ret lille.

*

Kaj Munk blev skudt på den dag, som Universitetskalenderen kalder Methusalems dag. Han er manden, der ifølge 1. Mosebog opnåede den højeste alder af alle mennesker. Kaj Munk blev kun 45 år, men 9 dage senere ville han være blevet 46.

Hans navn giver for så vidt hans livsforløb: Kaj peger hen på kajen - at bruge mund. Han var en flittig journalist, der nedfældede sine meninger uden at lægge fingrene imellem. Efternavnet siger noget om asketen, der helhjertet skyder alle fordomme til side for at kæmpe for og fremme de tanker, ideer og idealer, der fyldte ham.

Drabet på ham oprørte alle danske. Også i dag oprøres vi.

*

Afskedsreception for H. Reedtz Funder

Vicegeneralsekretær H. Reedtz Funder fratrådte pr. 1. december sin stilling i Dansk Røde Kors. Han var en af hovedmændene bag organiseringen af den danske Røde Kors-hjælp til de skandinaviske KZ-fanger, og han ledede selv flere af de besværlige og ofte farefulde transporter til og fra Tyskland. Ved afskedsreceptionen i Dansk Røde Kors blev han fra mange sider hyldet for en enestående indsats i det humanitære arbejde, der i årenes løb bragte ham vidt omkring for at yde hjælp i katastrofeområder.

Ved afskedsreceptionen var Frihedsfonden repræsenteret ved Jørgen Kieler og Frode Toft, ligesom Fangesammenlutningen var repræsenteret af Oskar Verner. Der var også repræsentanter for en række fangeorganisationer, bl.a. Buchenwaldklubben, Stutthofforeningen og Theresienatadtforeningen.

Jørgen Kieler, der selv var en af dem, der blev reddet af De hvide Buser, takkede på KZ-fangernes vegne Reedtz Funder for hjælpen og for det gode samarbejde i de følgende år mellem Dansk Røde Kors og Frihedsfonden.

Til læserne

TAK

til de af vore læsere, som *har* betalt abonnement på vort blad for 1984.

Også tak til de mange, som har sendt et ekstra beløb som bidrag til vort arbejde.

MEN

de som endnu ikke har nået at betale, skulle vi også gerne have med. Som en slags huskeseddel vedlægger vi et nyt girokort i dette nummer. De, der *har* betalt, bedes annullere kortet eller bruge det til at tegne en ny abonnent.

STOP

Desværre må vi standse tilsendelsen af bladet til alle, der ikke har betalt senest 15. marts. Vær derfor rar at betale, inden det går i glemmebogen.

Tag med til fangestævnet i Haderslev i maj

(man må selv ordne transport). I Frøslev er der feltmiddag kl. 13 i lejrens cafeteria (skal bestilles senest ved ankomsten og betales på stedet af hver enkelt). Kl. 14 kransenedlægning og rundvisning i lejren. Kl. 16-18 kammeratligt samvær på Hotel Norden i Haderslev, og kl. 19 den store festmiddag på Hotel Norden med musik og dans.

Søndag den 6. maj morgenmad og derefter fritid og hjemrejse.

Priser (pro persona)

A. Ankomst fredag med 2 overnatninger, 2 morgenmad, 1 aftensmad, 1 middag inkl. visse drikkevarer og betjening 750 kr.

B. Ankomst lørdag med 1 overnatning, 1 morgenmad, 1 middag inkl. visse drikkevarer og betjening 450 kr.

C. Aftensmad fredag, inkl. visse drikkevarer og betjening 175 kr.

D. Festmiddag lørdag inkl. visse drikkevarer og betjening 250 kr.

E. Aftensmad fredag og festmiddag lørdag, inkl. visse drikkevarer, men uden logi 375 kr.

Tilmelding

Foreløbig tilmelding **omgående** til Viggo Eriksen, Jyllandskorpset, Postbox 229, 7400 Herning. **Endelig tilslutning og indbetaling** senest 1. april til: Jyllandskorpset, Den danske Bank, Jels, 6630 Rødding. Husk at opgive navn, adresse og deltagerkategori (A.-B.-C.-D. eller E.).

Praktiske oplysninger

Haderslev har ca. 20.000 indbyggere og blev købstad allerede i 1292. Byen ligger ved en 15 km lang fjord, kønt beliggende i et dalstrøg mellem bakker og fjord, der fortsætter mod vest i den 5 km lange indsø Haderslev Dam.

Haderslev var i den tyske periode 1864-1920 hovedsæde for det prøjsiske tvangsfortrykningsforsøg, men byens befolkning forblev dansktalende og dansksindede. Kendte sønderjyske nationale ledere som Peter Hiort Lorenzen og Laurids Skau havde deres virke her og er begravet her.

Domkirken, Vor Frue Kirke, er opført i 13. århundrede, ombygget i 15. århundrede og restaureret i årene 1941-51.

Byen ligger ved hovedvej A 10 (E 3), og der er 50 km til den tyske grænse.

Hvordan kommer man til Haderslev?

Hvis man selv er i bil, må man selv finde vej. Og har man ledig plads i bilen, er der sikkert kammerater, der ge-

Hoteller: A. Harmonien. B. Norden. C. Motel Haderslev. D. Missionshotellet. E. Sømandshjemmet. F. Motel Syd.

Seværdigheder m.v.: 1. Gl. Haderslev Kirke. 2. Rådhus. 3. Domkirken. 4. Posthus. 5. Katedralskolen. 6. Rutebilstation. 7. Haderslev Museum og Frilandsmuseum. 8. Haderslev Hallen. Kortet bringes med tilladelse af Ole Espersen.

Som meddelt i sidste nummer afholdes i dagene 4., 5. og 6. maj kammeratskabsstævne i Haderslev med deltagelse fra de norske fangeforeninger, det svenske Bernadottedetachment og Jyllandskorpset (det danske mandskab, der kørte den danske del af De hvide Busser). Fangesammenslutningen og de tilsluttede fangeforeninger opfordrer sine medlemmer til at deltage i stævnet, der bliver en enestående lejlighed til at mødes med både danske og norske fangekammerater og med såvel de danske som de svenske mandskaber fra De hvide Busser. Samtidig bliver der anledning til at deltage i den store traditionelle lysfest, der hvert år holdes i Haderslev den 4. maj om aftenen, og endelig mulighed for besøg i Frøslevlejren, der netop er oprettet for 40 år siden. Nogle vil sikkert også benytte lejligheden til et besøg syd for grænsen (byen Flensborg har

netop i år 700 års byjubileum) eller på Skamlingsbanken den 5. maj.

Der er indkvartering på tre af byens hoteller. Hvis man selv sikrer sig plads, kan der også overnattes på byens moderne vandrerhjem.

Stævnets program

Stævneprogrammet er omtalt i sidste nummer, men vi gentager hovedpunkterne:

Fredag den 4. maj ankomst med værelsesanvisning om eftermiddagen på stævnebureauet på Hotel Norden, Storegade 15. Derefter kl. 16 Tappenstreg gennem byen og kl. 18 aftensmad på Hotel Norden. Kl. 21 samles vi foran Haderslev kaserne til den store lysfest.

Lørdag den 5. maj morgenmad på hotellerne. Kl. 10 mindegudstjeneste i Domkirken. Kl. 11 afgang til Frøslev

rne vil køre med og deltage i kørselsudgiften.

Men der er gode rutebil- og jernbane-forbindelser. Tager man med toget, så står man af toget i Vojens og stiger om til rutebilen til Haderslev (husk, at man på alle stationer kan løse gennemgående billet fra hjemstedet direkte til Haderslev, således at billetten også gælder i rutebilen). Eksempelvis koster en billet København-Haderslev (tur-retur) 318 kr. (normal pris). Vil man benytte 65-billet, så husk på hjemstedsstationen at få klar besked om de særlige regler for 65-billetter i dagene fredag-søndag.

Der er rutebilforbindelse til Haderslev fra Kolding, Tønder, Vejen, Ribe, Toftlund og Vojens.

Den hurtigste togforbindelse fra København er lyntoget kl. 8.10 (lyntoget

standser i Korsør kl. 9.17, i Nyborg kl. 10.29, Odense kl. 10.49, Middelfart kl. 11.21, Fredericia kl. 11.31 og Kolding kl. 11.55).

Der er intercitytog med afgang fra København hver hele time fra kl. 9 med ankomst ca. 5 timer senere. Fra Nordjylland er der togafgang hver hele time fra kl. 8.30 (fra Frederikshavn er der togafgang kl. 7.10, kl. 8.20 og derefter hver time 20 minutter over hel).

Er man mindst 3, der rejser ud og hjem sammen, er der rabat på gruppebilletter. En gruppe på 3 får rabat på 20%, en gruppe på 10 får rabat på 32% og en gruppe på 25 får rabat på 53%. Men husk: Grupper på 10 personer eller derover skal bestille rejsen senest 24 timer før afrejsen.

modstandsgrupperne våben. I Sønderjylland var våbenspørgsmålet især et problem. På grund af de mange hjemmetyskere og nazister var det svært at få våben nedkastet fra luften, selv om der blev gjort et par forsøg i det forholdsvist rolige hjørne omkring Ribe og Rødding. De første våben måtte »organiseres« privat, noget blev taget fra tyskere, og der kom også en del bortgemte våben frem. Da den sydjyske region, Region III, var oprettet, blev der skaffet våben gennem Toldstrups organisation, bl.a. fra den berømte »Sea-Operation«, der gennemførtes af fiskekuttere fra Esbjerg. Våbnene sendtes til Sønderjylland pr. lastbil og jernbane, men det gik ikke godt hver gang. Man kaldte undertiden Region III for den lille region med de store vanskeligheder.

Efter den tyske aktion mod politiet i 1944 fik modstandsbevægelsen i Sønderjylland en tiltrængt forstærkning, idet næsten hele politistyrken gik under jorden og meldte sig til modstandsbevægelsen. Det var faktisk organiseret i forvejen. Politiets rapporter over nazister og krigsforbrydere var gemt bort, og det samme gjaldt de fleste af politiets biler og benzinlagre, ligesom våbnene var fjernet.

I Haderslev var det dog nær svipset. Kartotekerne var ikke kommet væk i tide, men nogle dage efter den tyske aktion brød nogle lokale politifolk ind på politistationen og fjernede to læs dokumenter, skjult under tørv.

Tysk terror

En væsentlig del af modstandsbevægelsens arbejde i Sønderjylland var jernbanesabotagen. Som hævn satte tyskerne en terroraktion i gang. Schalburgtaget var særlig voldsom i Haderslev, hvor købmand Hundevadts store forretningsejendom og Restaurant Behrens blev bombesprængt. Tyskerne gjorde, hvad de kunne for at hindre slukningsarbejdet i de brændende bygninger. Man fandt ikke de nazistiske terrorister, men efter krigen konstateredes det, at sprængstofferne var udleveret af tyskerne på kasernen. Senere blev Dagbladet Dannevirkes kontorer og et roklubhus ødelagt.

Nye arrestationer

I løbet af 1944 foretog tyskerne et betydeligt antal arrestationer. I april bl.a. skovrider Dalgas og senere mekaniker Evald Hansen, der døde samme år. I september arresteredes kriminalbe-

Sådan oplevede Haderslev besættelsen

Besættelsesårene følte anderledes i Sønderjylland end i det øvrige land. På grund af det tyske mindretals overvejende nazistiske holdning samt de relativt mange danske nazister i landsdelen fik frihedskampen et noget andet præg, og deltagelsen i modstandsbevægelsen var endnu mere farlig end i det øvrige land. Ganske vist hørte jeg nylig et eksempel på, at en eftersøgt dansk modstandsmand blev holdt skjult hos en nabo, en hjemmetysk bonde, da han var eftersøgt af Gestapo.

Allerede i dagene lige efter 9. april 1940 arresterede Gestapo et antal sønderjyder, deriblandt overbetjent Dons, Haderslev. De blev beskyldt for »spionage«. De fleste blev frikendt og løsladt, men det kostede to menneskeliv: Redaktør Viggo Lausten, Tønder, der begik selvmord under mystiske omstændigheder i den tyske arrest i Kastellet i København, og overbetjent Dons, der døde af et hjerteslag under de sindsbevægelser, han var udsat for.

Spadeslaget

Det første egentlige sammenstød blev »Spadeslaget« i Haderslev i december 1940 mellem det danske politi og de danske nazister, der marcherede op i formationer på 3-400 spadebevæbnede Frits Clausen-folk. Mange betjente blev

såret, men politiet sejrede og fik hele nazibandens arresteret. Men besættelsesmagten hindrede de danske myndigheder i at straffe nazisterne.

Gestapo arresterer

Gestapo foretog en lang række aktioner i hele Sønderjylland. Og Haderslev gik ikke ram forbi. Allerede i sommeren 1941 var to af byens ledende kommunister blevet arresteret (af dansk politi) og interneret i Horsørød, hvorfra de af tyskerne i 1943 blev deporteret til koncentrationslejren Stutthof. Den ene, matros Fritz Maas (der var en kendt sønderjysk bokser), var i lang tid de danske fangers tillidsmand overfor SS'erne i lejren og udførte på den post et betydeligt arbejde for sine fangekammerater. Maskinarbejder Chr. Callesen, der havde været tysk soldat i 1. verdenskrig, kom også til Stutthof, hvor han døde.

Ved en Gestapoaktion, der ramte flere byer, blev bl.a. frugthandler Lorentzen og mekaniker Hans Evald arresteret i Haderslev. Hans Evald havde et våben-depot, som tyskerne mærkeligt nok ikke fandt, så våbnene blev fjernet og taget i brug, da nye folk med pastor Rishøjgaard, Rise, i spidsen reorganiserede den sprængte organisation.

Våbenmangel

Som så mange andre steder manglede

Tag med til fangestævnet i Haderslev i maj

Hoteller: A. Harmonien. B. Norden. C. Motel Haderslev. D. Missionshotellet. E. Sømandshjemmet. F. Motel Syd.

Sseværdigheder m.v.: 1. Gl. Haderslev Kirke. 2. Rådhus. 3. Domkirken. 4. Posthus. 5. Katedralskolen. 6. Rutebilstation. 7. Haderslev Museum og Frilandsmuseum. 8. Haderslev Hallen. Kortet bringes med tilladelse af Ole Espersen.

Som meddelt i sidste nummer afholdes i dagene 4., 5. og 6. maj kammeratskabsstævne i Haderslev med deltagelse fra de norske fangeforeninger, det svenske Bernadottedetachment og Jyllandskorpset (det danske mandskab, der kørte den danske del af De hvide Busser). Fangesammenslutningen og de tilsluttede fangeforeninger opfordrer sine medlemmer til at deltage i stævnet, der bliver en enestående lejlighed til at mødes med både danske og norske fangekammerater og med såvel de danske som de svenske mandskaber fra De hvide Busser. Samtidig bliver der anledning til at deltage i den store traditionelle lysfest, der hvert år holdes i Haderslev den 4. maj om aftenen, og endelig mulighed for besøg i Frøslevlejren, der netop er oprettet for 40 år siden. Nogle vil sikkert også benytte lejligheden til et besøg syd for grænsen (byen Flensborg har

netop i år 700 års byjubileum) eller på Skamlingsbanken den 5. maj.

Der er indkvartering på tre af byens hoteller. Hvis man selv sikrer sig plads, kan der også overnattes på byens moderne vandrerhjem.

Stævnets program

Stævneprogrammet er omtalt i sidste nummer, men vi gentager hovedpunkterne:

Fredag den 4. maj ankomst med værelsesanvisning om eftermiddagen på stævnebureauet på Hotel Norden, Storegade 15. Derefter kl. 16 Tappenstreg gennem byen og kl. 18 aftensmad på Hotel Norden. Kl. 21 samles vi foran Haderslev kaserne til den store lysfest.

Lørdag den 5. maj morgenmad på hotellerne. Kl. 10 mindegudstjeneste i Domkirken. Kl. 11 afgang til Frøslev

(man må selv ordne transport). I Frøslev er der feltmiddag kl. 13 i lejrens cafeteria (skal bestilles senest ved ankomsten og betales på stedet af hver enkelt). Kl. 14 kransenedlægning og rundvisning i lejren. Kl. 16-18 kammeratligt samvær på Hotel Norden i Haderslev, og kl. 19 den store festmiddag på Hotel Norden med musik og dans.

Søndag den 6. maj morgenmad og derefter fritid og hjemrejse.

Priser (pro persona)

A. Ankomst fredag med 2 overnatninger, 2 morgenmad, 1 aftensmad, 1 middag inkl. visse drikkevarer og betjening 750 kr.

B. Ankomst lørdag med 1 overnatning, 1 morgenmad, 1 middag inkl. visse drikkevarer og betjening 450 kr.

C. Aftensmad fredag, inkl. visse drikkevarer og betjening 175 kr.

D. Festmiddag lørdag inkl. visse drikkevarer og betjening 250 kr.

E. Aftensmad fredag og festmiddag lørdag, inkl. visse drikkevarer, men uden logi 375 kr.

Tilmelding

Foreløbig tilmelding **omgående** til Viggo Eriksen, Jyllandskorpset, Postboks 229, 7400 Herning. **Endelig tilslutning og indbetaling** senest 1. april til: Jyllandskorpset, Den danske Bank, Jels, 6630 Rødding. Husk at opgive navn, adresse og deltagerkategori (A.-B.-C.-D. eller E.).

Praktiske oplysninger

Haderslev har ca. 20.000 indbyggere og blev købstad allerede i 1292. Byen ligger ved en 15 km lang fjord, kønt beliggende i et dalstrøg mellem bakker og fjord, der fortsætter mod vest i den 5 km lange indsø Haderslev Dam.

Haderslev var i den tyske periode 1864-1920 hovedsæde for det prøjsiske tvangsforskningsforsøg, men byens befolkning forblev dansktalende og dansksindede. Kendte sønderjyske nationale ledere som Peter Hiort Lorenzen og Laurids Skau havde deres virke her og er begravet her.

Domkirken, Vor Frue Kirke, er opført i 13. århundrede, ombygget i 15. århundrede og restaureret i årene 1941-51.

Byen ligger ved hovedvej A 10 (E 3), og der er 50 km til den tyske grænse.

Hvordan kommer man til Haderslev?

Hvis man selv er i bil, må man selv finde vej. Og har man ledig plads i bilen, er der sikkert kammerater, der ge-

rne vil køre med og deltage i kørselsudgiften.

Men der er gode rutebil- og jernbane-forbindelser. Tager man med toget, så står man af toget i Vojens og stiger om til rutebilen til Haderslev (husk, at man på alle stationer kan løse gennemgående billet fra hjemstedet direkte til Haderslev, således at billetten også gælder i rutebilen). Eksempelvis koster en billet København-Haderslev (tur-retur) 318 kr. (normal pris). Vil man benytte 65-billet, så husk på hjemstedsstationen at få klar besked om de særlige regler for 65-billetter i dagene fredag-søndag.

Der er rutebilforbindelse til Haderslev fra Kolding, Tønder, Vejen, Ribe, Toftlund og Vojens.

Den hurtigste togforbindelse fra København er lyntoget kl. 8.10 (lyntoget

standser i Korsør kl. 9.17, i Nyborg kl. 10.29, Odense kl. 10.49, Middelfart kl. 11.21, Fredericia kl. 11.31 og Kolding kl. 11.55).

Der er intercitytog med afgang fra København hver hele time fra kl. 9 med ankomst ca. 5 timer senere. Fra Nordjylland er der togafgang hver hele time fra kl. 8.30 (fra Frederikshavn er der togafgang kl. 7.10, kl. 8.20 og derefter hver time 20 minutter over hel).

Er man mindst 3, der rejser ud og hjem sammen, er der rabat på gruppebilletter. En gruppe på 3 får rabat på 20%, en gruppe på 10 får rabat på 32% og en gruppe på 25 får rabat på 53%. Men husk: Grupper på 10 personer eller derover skal bestille rejsen senest 24 timer før afrejsen.

Sådan oplevede Haderslev besættelsen

Besættelsesårene følte anderledes i Sønderjylland end i det øvrige land. På grund af det tyske mindretals overvejende nazistiske holdning samt de relativt mange danske nazister i landsdelen fik frihedskampen et noget andet præg, og deltagelsen i modstandsbevægelsen var endnu mere farlig end i det øvrige land. Ganske vist hørte jeg nylig et eksempel på, at en eftersøgt dansk modstandsmand blev holdt skjult hos en nabo, en hjemmetysk bonde, da han var eftersøgt af Gestapo.

Allerede i dagene lige efter 9. april 1940 arresterede Gestapo et antal sønderjyder, deriblandt overbetjent Dons, Haderslev. De blev beskyldt for »spionage«. De fleste blev frikendt og løsladt, men det kostede to menneskeliv: Redaktør Viggo Lausten, Tønder, der begik selvmord under mystiske omstændigheder i den tyske arrest i Kastellet i København, og overbetjent Dons, der døde af et hjerteslag under de sindsbevægelser, han var udsat for.

Spadeslaget

Det første egentlige sammenstød blev »Spadeslaget« i Haderslev i december 1940 mellem det danske politi og de danske nazister, der marcherede op i formationer på 3-400 spadebevæbnede Frits Clausen-folk. Mange betjente blev

såret, men politiet sejrede og fik hele nazibandens arresteret. Men besættelsesmagten hindrede de danske myndigheder i at straffe nazisterne.

Gestapo arresterer

Gestapo foretog en lang række aktioner i hele Sønderjylland. Og Haderslev gik ikke ram forbi. Allerede i sommeren 1941 var to af byens ledende kommunister blevet arresteret (af dansk politi) og interneret i Horserød, hvorfra de af tyskerne i 1943 blev deporteret til koncentrationslejren Stutthof. Den ene, matros Fritz Maas (der var en kendt sønderjysk bokser), var i lang tid de danske fangers tillidsmand overfor SS'erne i lejren og udførte på den post et betydeligt arbejde for sine fangekammerater. Maskinarbejder Chr. Callesen, der havde været tysk soldat i 1. verdenskrig, kom også til Stutthof, hvor han døde.

Ved en Gestapoaktion, der ramte flere byer, blev bl.a. frugthandler Lorentzen og mekaniker Hans Evald arresteret i Haderslev. Hans Evald havde et våben-depot, som tyskerne mærkeligt nok ikke fandt, så våbnene blev fjernet og taget i brug, da nye folk med pastor Rishøjgaard, Rise, i spidsen reorganiserede den sprængte organisation.

Våbenmangel

Som så mange andre steder manglede

modstandsgrupperne våben. I Sønderjylland var våbenspørgsmålet især et problem. På grund af de mange hjemmetyskere og nazister var det svært at få våben nedkastet fra luften, selv om der blev gjort et par forsøg i det forholdsvis rolige hjørne omkring Ribe og Rødding. De første våben måtte »organiseres« privat, noget blev taget fra tyskere, og der kom også en del bortgemte våben frem. Da den sydjydske region, Region III, var oprettet, blev der skaffet våben gennem Toldstrups organisation, bl.a. fra den berømte »Sea-Operation«, der gennemførtes af fiskekuttere fra Esbjerg. Våbnene sendtes til Sønderjylland pr. lastbil og jernbane, men det gik ikke godt hver gang. Man kaldte undertiden Region III for den lille region med de store vanskeligheder.

Efter den tyske aktion mod politiet i 1944 fik modstandsbevægelsen i Sønderjylland en tiltrængt forstærkning, idet næsten hele politistyrken gik under jorden og meldte sig til modstandsbevægelsen. Det var faktisk organiseret i forvejen. Politiets rapporter over nazister og krigsforbrydere var gemt bort, og det samme gjaldt de fleste af politiets biler og benzinlagre, ligesom våbnene var fjernet.

I Haderslev var det dog nær svipset. Kartotekerne var ikke kommet væk i tide, men nogle dage efter den tyske aktion brød nogle lokale politifolk ind på politistationen og fjernede to læs dokumenter, skjult under tørv.

Tysk terror

En væsentlig del af modstandsbevægelsens arbejde i Sønderjylland var jernbanesabotagen. Som hævn satte tyskerne en terroraktion i gang. Schalburgtaget var særlig voldsom i Haderslev, hvor købmand Hundevadts store forretningsejendom og Restaurant Behrens blev bombesprængt. Tyskerne gjorde, hvad de kunne for at hindre slukningsarbejdet i de brændende bygninger. Man fandt ikke de nazistiske terrorister, men efter krigen konstateredes det, at sprængstofferne var udleveret af tyskerne på kasernen. Senere blev Dagbladet Dannevirkes kontorer og et roklubhus ødelagt.

Nye arrestationer

I løbet af 1944 foretog tyskerne et betydeligt antal arrestationer. I april bl.a. skovrider Dalgas og senere mekaniker Evald Hansen, der døde samme år. I september arresteredes kriminalbe-

Spadeslaget i Haderslev fandt sted den 8. december 1940. Politiet havde overtaget, men de ulovligt demonstrerende nazister anvendte vold mod politiet. Tyskerne forlangte tiltalefrafald overfor nazisterne. De danske politibetjente fik dog nu udmærkelser for deres resolute indsats, naturligvis af danske myndigheder.

tjent Poulsen, stabsofficiant Munch Jensen og politimester Hartmann. Senere arresteredes kaptajn Muxoll, købmand Anton Hundevadt jun., tjener Leth, fru læge Misfeldt (hvis mand slap væk til Sverige), oberstløjtnant Elmgreen, bibliotekar frk. Obel, kontorassistent Bøgh, Hermann Schlosser, boghandler-medhjælper frk. Jensen, amtslæge Lauritzen, lektor Diemer, ingeniør Ohlsen, stationsleder Skovrup, bogholder Frederiksen, repræsentant Anders Rude, kreditforeningsassistent Nissen, proprietær Midtgaard, læge Roued, dekoratør John Christensen (der flygtede, men blev fanget i Svendborg), stud.polit. Ernst Nielsen, stud.mag. Rich Heiselberg, inspektør Asger Rasmussen, amtsstuefuldmægtig Jensen, reservebetjent Ruge, boghandler Algreen-Petersen og den katolske pastor Petrus van der Stock.

Nogle blev igen løsladt, men de fleste blev først befriet den 5. maj 1945.

I december 1944 blev den 19-årige Erik Schlosser dræbt, da Gestapo kom for at arrestere ham. Han sprang ud af et vindue for at slippe væk over et halvtag. Tyskerne skød efter ham, og han blev dræbt. Tyskerne nægtede at udlevere liget til familien som straf for, at det meste af byen havde flaget på halv stang. Efter krigen blev liget fundet på Skryd-

strup flyveplads.

I oktober 1944 blev en sabotagegruppe revet op. Et par af sabotørerne, journalist H. P. Jensen og malersvend Breining, slap væk, men bl.a. stationsmester Erik Eriksen, Hammelev, blev taget. Han blev senere ført til Hammelev for at vise, hvor gruppens våben var gemt, og han bar da tydelige tegn på den mishandling, han havde været udsat for. Han døde senere i KZ-lejr.

Begivenhederne på Vedsted Landbohjem

En af de folk, tyskerne havde søgt efter i Haderslev, var den fhv. underofficer, kusk Hans Andersen. Tyskerne var flere gange forgæves på jagt efter ham. Ved hjælp af en stikker fik de ham identificeret og omringede hans hus på Enghavevej, men uden at finde ham. Han sad skjult i et dertil indrettet hullum mellem taget og et loftsværelse.

Han slog sig derefter ned på Vedsted Landbohjem, og her fandt han sin død på kongens fødselsdag i september 1944. Gennem en stikker havde Gestapo fået oplyst, at der boede en fremmed på Landbohjemmet. På kongens fødselsdag var der en sabotageaktion mod jernbanen i nærheden. Det kom til ildkamp med tyskerne, der havde flere døde og

sårede. Tyskerne iværksatte derfor en større aktion og omringede bl.a. Landbohjemmet. Her holdt ungdomsforeningen fest i anledning af kongens fødselsdag med idrætsinspektør Braae Hansen, Haderslev, som taler.

Netop da festen var ved at slutte, skød tyskerne en salve ind gennem vinduerne, og festdeltagerne måtte kaste sig ned på gulvet og søgte ned i kælderen. Alle blev jaget ud og visiteret, hvorefter de mistænkelige blev anbragt oppe på scenen. Først ved 2-tiden om natten fik kvinderne lov til at gå hjem.

Tyskerne genkendte Hans Andersen, der blev ført udenfor og skudt. Bestyrer Bonde, hans kone og en søn blev arresteret sammen med festtaleren Braae Hansen, pastor Quistgaard og hans kone.

Gestapo påstod, at der var blevet skudt på dem fra Landbohjemmet, hvilket ikke var sandt. Men tyskerne havde i mørket skudt på hinanden og flere af dem blev såret, en enkelt dødeligt. Først næste morgen blev resten af festdeltagerne sluppet fri, og Landbohjemmet blev sprængt i luften. Hans Andersens kone var sluppet væk og blev af fiskerne i Aarøsund bragt i sikkerhed på Fyn. Gestapo ledte efter hende, og da de ikke fandt hende, arresterede de faderen, husmand Martin Jensen Grøn, der senere døde i Neuengamme. Hans Andersens lig blev senere fundet på Skrydstrup flyveplads, hvor også foruden Erik Schlosser også ligene af Egon Nørgaard fra Åbenrå, og Arnold Jørgensen, Vejle, blev fundet.

Hjælp fra tyskere

I krigens sidste periode fik modstandsfolkene i Haderslev en nyttig hjælp. En ikke helt ung tysk sydslesviger var blevet indkaldt. Han var antinazist, hvilket man ikke var klar over. Og han blev sat til at passe det tyske fjernskriveranlæg på kasernen. Fra ham fik modstandsbevægelsen mange nyttige oplysninger, også om vigtige militære meldinger, der straks via en illegal radiosender i Brørup gik videre til England.

I foråret 1945 havde tyskerne planlagt en stor razzia. En østriger, der gjorde tjeneste på kasernen, vidste besked derom og gav meddelelsen til en dansk chauffør, der kørte for en vognmand, der arbejdede for tyskerne, men det lykkedes dem ikke at få omgående forbindelse med ledende modstandsfolk. Chaufføren, der var tilsluttet modstandsbevægelsen, sendte så, da det

skulle gå hurtigt, selv et telegram til den tyske kommandant med ordlyden: »De kan spare Dem en razzia, vi er underrettet.« På telegrafstationen turde man først ikke ekspedere telegrammet, men chaufføren tvang telegrafisten med sin pistol til at sende telegrammet. Der blev stor opstandelse blandt tyskerne, men razziaen blev opgivet.

Afslutningen

Den illegale presse spillede her, som andre steder, en stor rolle. Kommunisterne udgav en periode et sønderjysk blad »Budstikken«, der ophørte, da tyskerne fandt frem til trykkeriet. I Haderslev udkom en særlig sønderjysk udgave af »Frit Danmark«, ligesom »Ringens« blad og Hammerich-kredsens blad »Folk og Frihed« havde betydelig udbredelse.

Det var tydeligt, at tyskerne forberedte sig på direkte kamp i det sønderjyske område. Gaderne i Åbenrå og Haderslev blev udbygget til gadekamp med faste maskingeværstillinger. Der forbedredes også en egentlig forsvarsstilling fra Haderslev til Vestkysten, som hovedforsvarslinie mod fremrykkende engelske styrker. En del af arbejdet med at grave pansergrave o.s.v. blev udført at det tyske mindretal.

De sidste uger stod i Bernadotteaktionens tegn. De hvide Bussers køretur gennem Sønderjylland blev til sande triumftog, hvor man hyldede de befriede KZ-fanger.

Sønderjylland undgik imidlertid de direkte krigsbegivenheder, bortset fra en række overflyvninger med beskydning af jernbanelinien. Den 4. og 5. maj kom det enkelte steder til ildkamp mellem frihedskæmpere og tysk politi og militær, hvorunder flere frihedskæmpere blev dræbt. Og derefter blev det modstandsfolkernes opgave at deltage i afspærringen af grænsen til Tyskland og at gennemføre de nødvendige arrestationer af landsforrædere. Og det blev så den sønderjyske modstandsbevægelses sidste, men vigtige opgave.

Som minde om Frihedskampen har den sydjyske region rejst et smukt monument, klokkestabelen på Skamlingsbanken, hvor der afholdes højtidelighed hvert år den 5. maj.

Ovenstående er hentet dels fra redaktør A. Mogensens skildring af modstandsbevægelsen i Sønderjylland og i værket »Danmarks Frihedskamp« og dels fra forskellige arkiver. -t

Generalforsamling i Frøslev

Foreningen »Frøslev-lejrens Venner« afholder generalforsamling i lejren lørdag den 7. april kl. 13.30.

Da lejren blev taget i brug som interneringslejr den 13. august for nu 40 år siden, markeres dagen ved et stævne, der strækker sig over dagene 12. og 13. august.

Foreningen har nu 238 medlemmer, og man har sat sig som mål at firedoble medlemstallet nu i jubilæumsåret.

I sin beretning for Kontaktudvalget skriver politimester Iver Møller, Graasten, bl.a.:

Med udgangen af året 1983 forlod Civilforsvaret Frøslevlejren, idet beredskabssygehusenes administration og placering er overgået til amtsrådene og vil blive flyttet fra lejren.

I bestræbelserne for at bevare så meget af lejren som muligt - således at helhedsindtrykket stadig svarer til den oprindelige lejr, har mange gode kræfter lagt sig i selen. Først og fremmest skal nævnes Sønderjyllands Amtsråd og Bov byråd, der enstemmigt for en 4-års periode har bevilget 12 millioner kr. til udvendig vedligeholdelse af de baraker, der kan bevares. Der er oprettet en selvejende institution med amtsborgmester Kresten Philipsen som formand og borgmester J. Rebsdorf som næstformand med det formål at bevare lejren. Det er lykkedes at få Røde Kors som lejer af et antal baraker til husning af et katastrofelager og kursuscenter.

Herudover er der skitser vedrørende etablering af museer i lejren for bl.a. grænsegendarmetiet, politiet og Civilforsvaret, ligesom der er tænkt på plads til hjemmevernet.

Herudover er der fremkommet planer om etablering af en efterskole i lejren.

I august måned var kulturministeren og miljøministeren kommet til Sønderjylland til besigtigelse af lejren og forhandling om fremskaffelse af økonomiske midler til drift og bevarelse af lejren i sin helhed, herunder om fredning i henhold til ny bygningsfredningslov.

Begge ministre var meget positive, men kunne ikke på stedet give tilsagn om sådan økonomisk hjælp, at alle problemer vedrørende økonomien er løst.

Efter alt foreliggende må det være rimeligt at kunne håbe på en god og varig løsning for hele lejren.

En tysker talte med en tysker, men uden resultat

I Frøslev-lejren var der efterhånden indespærret ret mange danskere. Provst Frode Beyer søgte foretræde for den tyske lejrkommandant, men blev afvist. Den 11. november 44 skrev så biskop Noack, Haderslev, til sognepræsten for den hjemmetske menighed i Aabenraa, pastor C. Beuck. Biskoppen fortalte ham, at forholdene i Frøslev-lejren voldte ham bekymringer, da det ikke var tilfaldt at holde morgen- og aftenandagt i lejren, og nu var der den mulighed, at en tysk præst bedre end en dansk kunne få noget udrettet. De to kunne måske lettere komme på talefod med hinanden.

Da pastor C. Beuck var klart antinazist, påtog han sig opgaven, og der udspandt sig nu mellem to tyskere følgende interessante samtale:

Beuck: Jeg kommer for at spørge Dem, om det kunne tillades, at der drages omsorg for sjælesorg og regelmæssige gudstjenester for de internerede.

Lejrkommandant, Sturmabführer Hillgärtner: Nej, en sådan tilladelse ville være ulogisk og stride ganske og aldeles imod vor verdensanskuelse.

B.: Kunne det slet ikke tænkes, at det alligevel blev gennemført her. Jeg beder Dem herom. Her er sikkert mange, der føler trang til at høre Guds ord, en kristen lever jo ikke af mad og drikke alene.

H: Nej, det er helt udelukket, det vil aldrig kunne tillades, en kristen forkyndelse må ikke gives her.

B: Når der ikke må afholdes gudstjenester, må man så ikke i det mindste benytte en bibel og salmebog her i lejren?

H: Den slags bøger findes ikke her.

B: Hvis nogen alligevel har disse bøger, må de så bruge dem?

H: Den slags bøger findes ikke her.

B: Men hvis nogen af de internerede får tilsendt disse bøger, må de så beholde dem?

B: Hvis det sker, at en interneret bliver syg og måske ligger for døden, vil det så blive tilladt ham at modtage nadveren, hvis han udtrykker ønske herom?

H: Nej.

Samtalen trænger ikke til forklaringer. Den taler for sig selv.

Frihedsfondens nye opgave: Krigssejlerne

Af Niels A. Eigenbroth

For første gang i de snart 40 år, der er gået siden tyskernes kapitulation, viser tilgangen af nye krigsinvalidere en faldende tendens. Igennem de sidste fem år er antallet af erstatningsmodtagere vokset med 300 om året til 5671 pr. 1. april 1983.

Der sker stadig en tilvækst, i den seneste tid især af tidligere krigssejlere, men den naturlige afgang er nu større, og i dag er antallet af rentenydere i henhold til erstatningsloven for besættelsestidens ofre på 5500. Ca. en tredjedel af dem, der modtager hjælp, er enker.

Krigssejlerne har hidtil med hensyn til skadeserstatninger ført en tilbagetrukket tilværelse, men nu har Frihedsfonden besluttet at finde frem til alle dem, der under den anden verdenskrig sejlede i allieret tjeneste, for at gøre dem opmærksom på, at de i henhold til loven er berettiget til hjælp, uanset hvor de har bosat sig i verden.

*

Det er Frihedsfondens erfaring, at krigssejlerne har nydt mindre godt af erstatningsloven end især KZ-fangerne. En såkaldt pilotundersøgelse, som et hold af læger og socialrådgivere fra Frihedsfonden har gennemført vedrørende 37 krigssejlere, som nu er bosat i nordengelske kystbyer, har bekræftet, at der er brug for et opsøgende arbejde. Sta-

tens lægevidenskabelige Forskningsråd er indtrådt i et samarbejde med fonden, fordi man er interesseret i at få gennemført en undersøgelse, som kan sammenlignes med et tilsvarende norsk arbejde.

Der er nu truffet aftale med Socialforskningsinstituttet om en interviewundersøgelse, som skal bringe Frihedsfonden i forbindelse med samtlige krigssejlere under 70 år. Undersøgelse og sagsbehandling af flere hundrede nye sager kan få det resultat, at Frihedsfonden må forlænge sin virksomhed udover 1985, da bestyrelsen havde besluttet at ophæve fonden.

*

Også et andet sagsområde end krigssejlerne er blevet mere omfattende og langstrakt, end nogen tidligere har forestillet sig. Da Frihedsfonden blev dannet i 1945, påtog fonden sig at garantere de faldnes og invalideredes børn en uddannelse i overensstemmelse med deres ønsker og evner. Gennem erstatningsloven er der stadig - 38 år efter krigens afslutning - ca. 100 børn under uddannelse! Forklaringen ligger i, at mange kz-folk og invaliderede frihedskæmpere indgår nye ægteskaber og derefter får nye forsørgerpligter, som Frihedsfonden på baggrund af løfterne i 1945 stadig føler sig bundet af.

Om selve arbejdet med at skabe juleartiklen skriver han:

Det har været sværere, end jeg havde forestillet mig!

Måske er det mig, der er noget galt med. Men på en eller anden måde finder jeg de hændelser og begivenheder, jeg selv gennemlevede den sidste jul under besættelsen - hvor betydningsfulde de end måtte have været for mig - nu på baggrund af, hvad verden gennemlever, ret så betydningsløse og for andre uinteressante.

Og han slutter med at skrive:

Min mening er ganske enkelt den, at tiden må være kommet, hvor vi har an-

det og mere at byde kommende slægtled end erindringerne om dåd, bedrifter og sammenhold.

SVAR:

Henvend 3000 tidligere fanger, modstandsfolk og sympatisører er betalende abonnenter på vort blad, og denne kendsgerning kan vel kun fortolkes som et bevis for, at der er behov for vort blad. De 12 foreninger, grupper og Hjælpefonden står bag bladet, og deres eksistens er vel i sig selv en opfordring til, at de skal have et forum.

Omtalen af ret mange arrangementer mødes med interesse af såvel arrangører som af deltagerne. De, der f.eks. på grund af sygdom og geografiske afstande er forhindret i at deltage, føler sig opmuntret ved at læse om aktiviteterne, og det er da ikke få, der læser bladet fra A til Z.

Ofte hører vi bemærkningen om, at man forundres over, at der stadig er stof nok til at udsende et blad med så mange tekstsider. Omtalen af tidligere fangers arrangementer er naturligvis i forgrunden, men ellers bringer vi jo stof, der har almen interesse for alle modstandsfolk. Vi kan da glæde os over, at vi i redaktionen ikke kender til stofmangel, men til pladmangel.

De mange reaktioner efter hvert nyt nummer kan vel kun udlægges som et bevis for, at bladet bliver læst.

En væsentlig side af sagen er den opmuntring, bladet i sin helhed betyder for de mange, der ofte fristes til at tænke, at kampen er glemt og at ofrene har været forgæves. Så kommer bladet med et budskab om, at frihedskampens idealer: kampen for retten til frit at tænke, tro og tale føres videre i vore foreninger.

Vi er i redaktionen opmærksom på, at bladet ikke må være præget af navlebeskuelse, for den er jo hverken frugtbar, gavnlig eller tiltalende.

Men skulle en og anden synes, at vi jævnligt kredser om at skildre dåd og bedrifter, vil vi gerne benytte lejligheden til at tilføje, at hvad der er sandt, skal have lov til at være sandt. For øvrigt er der vel ikke noget forkert i at bringe stof om dåd, bedrifter og sammenhold, når det sker uden selvforherligelse.

Skulle imidlertid et eller andet i bladet ikke kunne leve op til denne målsætning, anmoder vi om konkrete eksempler herpå.

Flere af hvervene i forbindelse med udarbejdelsen af vort blad er ret tidkrævende - og dog alle ulønnede. Det

---

FRA REDAKTIONEN

NYTÅRSTANKER

Redaktør Johs. Krogh, Vranum, Viborg, skrev artiklen »Den sidste krigs-jul« i vort blad for december. I et ledsagende brev skriver han:

Jeg modtager Pigtråd og har glædet mig over det nu snart i årevis. Jeg synes, det er et ualmindeligt nydeligt og læseværdigt blad, I har fået ud af det. Og kan jeg på nogen måde være behjælpelig hen ad vejen, er jeg naturligvis gerne det.

ulønnede er grunden til, at vi får meget ud af de penge, der kommer fra abonnenterne og annoncørerne. Men ingen af dem, der i denne forbindelse har påtaget sig en arbejdsbyrde, døjer med at få tiden til at gå, så fritagelse for arbejdet med at skabe og udsende vort blad, ville betyde en lettelse.

Men de, der har den daglige arbejdsbyrde, føler en vis forpligtelse til at føre arbejdet videre i troskab mod det, vi har kæmpet for og stadig kæmper for: humanisme, med respekt for mennesket, enten han så politisk er meningsfælle eller måske det modsatte.

Rubrikken: »Kammeraterne fortæller« har vel bevist, at der stadig rundt omkring ligger meget godt stof blandt kammeraterne. Også sådant stof bør have et forum - og det ønsker vort blad at være.

For dagspressen ved vi, at det gælder, at nogle betragter stoffet om frihedskampen som passé, men vi kan dog glæde os over, at de store dagblade af og til tager stoffet op og behandler det redaktionelt godt. Vi drømmer naturligvis ikke om, at stof om frihedskampen skal figurere hver eller hveranden dag, men vor tilstedeværelse er en protest mod, at frihedskampen behandles som en parantes.

Ingen kan i dag tegne sig for modstandsbevægelsen. Det kan vi heller ikke, men vi kan fremføre synspunkter angående fortid og nutid - synspunkter, som frihedselkende mennesker også i dag gerne tager en dyst for at værne om.

Redaktionen

»Felix« Sørensen, Karens Bakke 5, Bønnerup, 8585 Glesborg (Buchenwald 86.448) fylder 65 år 15. februar.

Erik Riisager, Hectors Alle 1, 2650 Hvidovre (Buchenwald) 65 år 16. februar.

L. Amstrup Nielsen, Oscar Bruunsvej 2 A, 3050 Humlebæk (Buchenwald) 65 år 18. februar.

Knud Ahlgreen, Grønlandsvej 19, 4800 Nykøbing F, 60 år 18. februar.

Jens Nielsen, Grønnevej 259, 2830 Virum, 80 år 19. februar.

Carlo Hermann, Godthåbsvej 176 C, 2000 Kbh. F (Stutthof) 65 år 20. februar.

Carl Leo Chr. Christensen, Sønderbro 22, 9000 Aalborg, 70 år 21. februar.

Harry Hasenkamp, Østergårdsvej 6, Undløse, 4340 Tølløse (Neuengamme 51.867) 70 år 23. februar.

Kaj Jensen, Jyllandsg. 6, 9850 Hirtshals, 65 år 24. februar.

Leon A. Kr. Ruhnau, Lundbjergsvej 22, 2740 Skovlunde (Buchenwald) 70 år 26. februar.

Rich. Gregersen, Steen Billestov 2, 8200 Århus N, 75 år 26. februar.

Erik Kaehne, Remisevej 30, 4220 Korsør, 60 år 27. februar.

Karen Storm, Lundemosevej 37, 5240 Odense NØ (Ravensbrück) 80 år 28. februar.

Oda Christoffersen, Gurrevej 40, 2650 Hvidovre, 75 år 28. februar.

Hans Nielsen, Moselundsvej 35, 5560 Årup, 70 år 1. marts.

V. Schjørring, Grønnehøj 21, 2720 Vanløse, 80 år 1. marts.

S. Kjellberg Pedersen, Kongensgavevej 53, 3200 Helsing (Buchenwald) 65 år 3. marts.

Evald Jensen, Valhøjs Alle 119 A, 2610 Rødovre, 60 år 3. marts.

Sv. Jansen, Amsterdamsvej 30, 2300 S (Dachau 141.614) 65 år 3. marts.

Børge Vinkel, Vesterhavsvej 7, 7680 Thyborøn, 65 år 3. marts.

Poul Valløfeldt, Birkedommervej 65, 2400 Kbh. NV (Shellhuset) 70 år 4. marts.

Mia Kofoed, Ølstedsgårdsvænget 6, 5230 Odense M, 50 år 8. marts.

Viggo Bavnbæk, Ballerupvej 43, 3500 Værløse (Buchenwald) 65 år 8. marts.

Helmer Spuur Hansen, Danmarksgade 4, 4874 Gedser, 70 år 8. marts.

Eigil Hess Thaysen, Klostermarken 41, 9000 Aalborg (Dachau 141.776) 70 år 11. marts.

Kaj Hansen, Nørrevænget 35, 5000 Odense C, 70 år 11. marts.

Kai Sørensen, Hadsundvej 85, 8900 Randers, 60 år 12. marts.

Olaf Sjøgreen, Borups Alle 140, 2200 Kbh. N (Buchenwald) 65 år 14. marts.

Poul Haargaard, Møllevej 22, 4760 Vordingborg, 60 år 16. marts.

Edv. Reyhi, Humlebækg. 19, 2200 København N, 65 år 18. marts.

Erik Jens Christensen, Haydnsvej 3, 2450 Kbh. SV (Buchenwald) 70 år 18. marts.

Agnete Mary Due Norberg, Ndr. Fasanvej 138 B, 2000 Kbh. F, 75 år 19. marts.

Sigrid Johansen, Niels Juelsg. 14, 9000 Aalborg, 80 år 20. marts.

Børge Carmel Hansen, Præstestræde 6 B, 4700 Næstved, 70 år 21. marts.

Hans F. Hansen, Banely 21, 4700 Næstved, 65 år 23. marts.

A. P. F. Andersen, Horsevænget 51, 2610 Rødovre (Buchenwald) 75 år 25. marts.

Poul Gunnar Olsen, Snorestræde 3, 2620 Albertslund, 70 år 25. marts.

Ejnar Hulten, Viborgvej 123, O. Fusing, 8900 Randers, 60 år 28. marts.

Axel Bang Petersen, Tjørnevang 2, 3250 Gilleleje (Dachau 142.560) 65 år 30. marts.

Harry Nyson, Flidsagervej 8, 2500 Valby (Buchenwald) 65 år 1. april.

William Alex Weibøll Jørgensen, 17 Wilton Avenue, Southampton 501, 2HA England, 60 år 9. april.

Rich. Meyer-Heiselberg, Ø. Farimagsg. 81, 2100 Kbh. Ø, 60 år 3. april.

Hugo Hansen, Solsikkevej 4, 5000 Odense C (Neuengamme 69.140) 60 år 3. april.

Henry Christensen, Evertsvej 5, Jyllinge, 4000 Roskilde (Buchenwald) 75 år 3. april.

Frants Nielsen, Staustrupvej, 7000 Fredericia (Neuengamme 69.151) 65 år 4. april.

Walther Christiansen, Engvej 3200 Helsingør, 60 år 6. april.

Poul Jensen, Minervavej 46, 2610 Rødovre (Buchenwald) 70 år 9. april.

Georg Born, Skovparken 77, 6000 Kolding, 65 år 9. april.

Niels Vrist, Iver Christensensvej 18, 9990 Skagen, 65 år 9. april.

Kaj Christensen, Bøgen 2, Liselund, 9310 Vodskov (Stutthof) 75 år 10. april.

Svend Henrik Nilsson, Nytorgs gt. 85A, 25249 Hålsingborg, Sverige, 60 år 10. april.

Niels Mark, Mølleparkvej 57, 9000 Aalborg, 65 år 11. april.

Vilh. j. Christensen, Æblestien 2, 2300 Kbh. S (Buchenwald) 65 år 12. april.

Kaj Larsen, Næsbyholmsvej 35, 2700 Brh. (Buchenwald) 65 år 14. april.

Villy Nielsen, Sofiendalsvej 89, 9200 Aalborg SV, 70 år 14. april.

Steen Lykkeberg, Mosevej 3, Åle, 7160 Tørring (Hannover-Stöcken) 60 år 15. april.

Hanna Jensen, Bygårdsstr. 31, 2700 Brh. 60 år 15. april.

Ida Erbstein, Gerlevvej 15, 2700 Brh. (Theresienstadt) 65 år 17. april.

Jørgen Toft, Svanevej 24, 4970 Rødby (Buchenwald) 65 år 17. april.

Helvig Aa. Andersen, Landbolystvej 16, 9330 Dronninglund, 75 år 17. april.

Ellen Jensen, Østerbro 94, 9000 Aalborg, 60 år 17. april.

E. M. Einer Dahl, Guldbergs Pl. 4, 2200 Kbh. N (Dachau 142.572) 75 år 18. april.

Carl Fr. Hansen, Bernstorffsg. 44, 9000 Aalborg, 60 år 20. april.

Rettelse

I sidste nummer meddelte vi, at **Jens Nielsen**, Grønnevej 259, 2830 Virum, den 19. februar ville fylde 80 år. Det var rigtigt nok, bortset fra, at han faktisk hedder **Niels Jensen**. Vi siger undskyld, men fejlen skyldtes en fejlskrivning i fødselsdagslisten fra foreningen.

Forsinkede hilsener

Den 3. februar fyldte **Knud Svejald**, Finsensvej 62, 2000 Kbh. F, 60 år, og den 13. februar fyldte **Kamma Pedersen**, Grønnemose Allé 124, 2860 Søborg, 75 år. Vi sender en lidt forsinket hilsen.

Det historiske møde ved Torgau

De fleste husker sikkert det kendte pressefoto fra 25. april 1945, da de amerikanske og sovjetiske soldater første gang mødtes ved Torgau ved Elben og dermed besejrede, at Nazi-Tyskland nu var slået, idet de allierede hære fra øst og vest nu havde mødt hinanden. Billedet viser, hvorledes de to sejrende magters soldater rakte hinanden hånden. Et billede af håb og tiltro til fremtiden.

Desværre er mange ting siden gået anderledes. Hvorledes og hvorfor det gik sådan, at de to sejrende supermagters indbyrdes forhold siden er blevet så spændte, skal vi ikke her komme ind på.

Men på stedet, hvor det skete, rejstes en mindesten med indskriften: »Her ved Elben forenede tropper fra Den røde hærs 1. Ukrainske Front sig den 25. april 1945 med de amerikanske tropper«.

Amerikanske og sovjetiske soldater og veteraner ved højtideligheden i Torgau, november 1983.

Amerikanske og russiske soldater i Tyskland hilser hjerteligt på hinanden umiddelbart efter krigens afslutning.

I november 1983 døde en af de amerikanske soldater, der var med på det berømte billede, USA-veteranen Joseph Polowsky. Han havde som sit sidste ønske bedt om at blive begravet ved denne mindesten. Hans ønske blev opfyldt, idet de to stormagters militærchefer gav tilladelse til, at der holdtes en fælles begravelses-ceremoni ved mindestenen i Torgau.

I højtideligheden deltog flere af de amerikanske og russiske soldater og officerer, der havde været med i Torgau i april 1945, og der blev fra begge sider nedlagt kranse, ligesom to officerer, der var veteraner fra dengang, talte ved højtideligheden, den amerikanske general Charles Forrester og den sovjetiske generalmajor A. K. Gorkinski. Ved en pressekonference efter højtideligheden oplæste den amerikanske veteran Le Roy Wolins en fælles erklæring fra de to landes veteraner, hvori opfordredes til samarbejde og venskab mellem de to lande for at mindske den internationale spænding og afværge en kernevåben-katastrofe.

I højtideligheden deltog også borgmesteren i den østtyske by Torgau.

Danmark, Norge og USA rejser mindesmærke på invasionskysten

I 40-året for den store invasion i Normandiet planlægger man i Frankrig store højtideligheder i dagene den 5. og 6. juni 1984 med bl.a. tale af præsident Mitterand. Desuden vil et dansk mindesmærke blive afsløret den 5. juni, et amerikansk mindesmærke den 6. juni og et norsk den 7. juni. Muligvis vil Norges kong Olav deltage i den norske højtidelighed.

Det danske mindesmærke vil blive rejst i den lille by St. Marie du Mont, der ligger et par kilometer fra Utah Beach. Statuen, der vil blive rejst her, er lavet af billedhuggeren Sv. Lindhardt, og midlerne til dette mindesmærke indsamles af en kreds af danske modstandsfolk. Indsamlingens protektor er Hans kgl. Højhed prins Henrik. I alt skal der bruges ca. 500.000 kr., men endnu er blot halvdelen indsamlet. Bidrag kan sendes på girokonto 6 17 53 68, Monument-komiteen 6. juni 1944, Skotlands Plads 10, 2300 Kø-

benhavn S, eller man kan købe mærkater til en pris af 40 kr. pr. ark på Frihedsmuseet, Churchillparken, 1263 - København K.

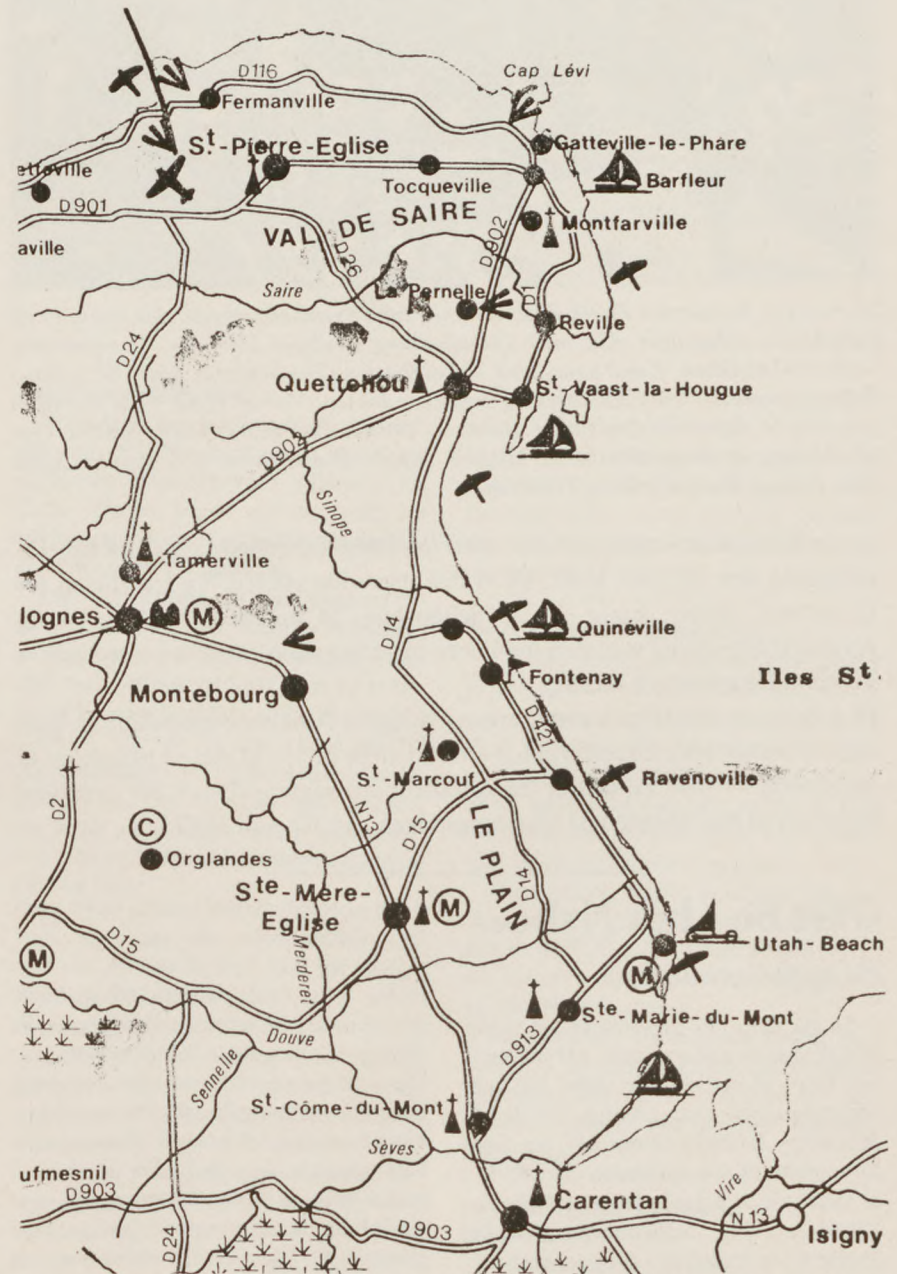
Frihedsmuseets leder er netop hjemkommet fra et besøg i Normandiet, hvor mindesmærkets placering blev fastslået. Ikke mindst indbyggerne i Normandiet er meget glade for, at også danske vil deltage i disse højtideligheder, og den danske ambassade støtter sagen af al magt.

Omkring 800 danske søfolk deltog i invasionen på ca. 30 danske skibe, og det vil derfor i 40-året være naturligt, at

man omsider sætter disse frihedskæmpere et varigt minde om deres indsats for Danmarks og Europas befrielse.

Det danske monument.

Invasionskysten i Normandiet. Det danske monument rejses i St. Marie du Mont, som man finder i kortets nederste del til højre.

Amalienborg-klubbens nytårshilsen

I anledning af årsskiftet, har politifolkene fra den tidligere politivagt på Amalienborg og Sorgenfri Slot, udsendt denne smukke hilsen.

Forrest går formanden Frank Zorn sammen med Svend Plambech, der bærer et til lejligheden udfærdiget skilt med »Amalienborg Klubben 1943-45«. Derefter (fra venstre) Carl Olsen, Knud Stougaard, Egon Kjærri og Per Madsen, Asger W. Schou, Robert Sørensen, Villy Andersen og Johannes Jensen, Verner Dahl, Paul Rasmussen, Ove V. Rasmussen og Frede Andersen, Preben Theilgaard, Børge Hinsch, Ove W. Nielsen og Børge Korsholm, Mogens Larsen, Poul Bruun, Erik Ramhøj samt Erik Gall og Harry Kjellberg Pedersen.

I anledning af arrangementerne omkring Den Kongelige Livgardes 325-års jubilæum den 30. juni 1983, fik vi den ærefulde opfordring fra chefen for Livgarden, oberst, kmhr. J. A. Schousboe, at indtræde med en særlig Amalienborg-delning sammen med flere tusinde gamle gardere i marchen fra Tivoli til Livgardens Kaserne.

På billedet er den lille »tapre skare« af tidligere Amalienborg-politifolk nået frem til Rosenborg Eksercerplads efter at være blevet hyldet af titusinder af mennesker — med mindelser fra Amalienborg-vagtens march fra Amalienborg Slot til Politigården på afløsningsdagen den 10. juni 1945.

»Nyt bo - hos Nybo«

En ny feriemulighed

Så gik der atter en sommer, og vi må jo nok sige en god sommer, når det gælder ferie, vi har vel alle været lidt ude omkring i ind- eller udland. Til de almindelige ferieaktiviteter har jeg haft fornøjelsen af som en anden »Hr. Spies« at være ude at prøvekøre en ny feriemulighed for vore medlemmer og andre gamle modstandsfolk i det ganske land, og det var virkelig interessant, hyggeligt og dejligt.

En af Nordjyllands kendte store gamle modstandsfolk, når jeg siger stor, tænker jeg ikke kun på de 186 cm, han måler, men også på den indsats, han gjorde under besættelsen. Under navnet »Nybo« vil han være kendt af mange. Hans arbejdsområde var stort - ligesom hans forklædningskunst, du kan have mødt ham som falckmand - banemand - telefonmand, ja, også som Gestapomand + m.m.m. De fleste har dog nok mødt ham på deres rejse til Sverige. Her gjorde Nybo (især det sidste år af besættelsestiden) en meget stor indsats både ved etablering af ruter og i arbejdet for

at gøre dem så sikre som muligt. Ikke en eneste gang gik det galt, når der var passagerer med.

Han gik ikke af vejen for at prøvekøre dem selv. Våbentransporterne retur var også et led i hans arbejde, her lykkedes det kun en enkelt gang Gestapo at snuppe en last. Det var naturligvis alvorligt nok, men alligevel billigt sluppet, når man betænker, hvor mange ture der er gjort.

Altså »Nybo« kan man nu få lejlighed til at møde igen. Han har i mange år haft en virksomhed i Sejs ved Silkeborg, hvor han har fabrikeret landkort og skolemateriale. Hans helbredstilstand har nu sat en stopper for denne virksomhed, men han sætter sig ikke hen i en gyngestol og fletter fingre af den grund. I tilknytning til hans hus var der nogle udstillingslokaler. Dem har han og hustruen Ester ladet indrette som en 2 1/2 værelses lejlighed - virkelig hyggeligt med plads til fra 4 til 6 personer, alt efter om man parvis forlanger hver sit soverum, eller man kan tåle at se hinanden i pyjamas. Et lille men skønt køkken hører til + badeværelse. Alt her er OK.

Disse lokaliteter vil Nybo og Ester gerne se udnyttet af gamle modstandsfolk, der trænger til nogle dages afslapning i et fremmed, men skønt miljø. Om man så vil passe sig selv og holde *helt kæft*, mens man mediterer, eller man vil nyde de mange ting, der bydes på i Silkeborg og omegn - evt. sludre med værten, det afgør man selv. Der bydes virkelig på mange ting - først og fremmest en skøn natur i et fredfyldt område, en stor have, hvor man kan slå sig ned. Gudenåen løber ret gennem haven. Her kan man sidde på bådebroen og fiske. I sommermånederne må man dog her finde sig i, at der er livlig trafik af kanoer samt små og store både. Ind imellem passerer den gamle hjuldampner »Hjejlen« og andre større, men mere moderne turistbåde. På den modsatte side er der ubeboet med skov helt ud i vandet.

Der er mange andre skønne steder i dette vel nok et af Danmarks smukkeste naturområder. Et spil krocket er der også plads til, men først og fremmest så er der ro.

Når »Nybo« alias Arne Elstrøm, Sejs Søvej 10, 8600 Silkeborg, nu igen kommer frem iblandt os og sammen med sin Ester stiller disse skønne lokaliteter til

rådighed for os andre ganske gratis, så betyder det, at han ikke under nogen form skal have fortjeneste ud af det, han har allerede ofret et pænt beløb på at få det op at stå.

Det betyder heller ikke, at det skal være nogen konkurrent til allerede bestående feriemuligheder for gamle modstandsfolk. Derfor må ordet gratis forstås således, at de, der ønsker at udnytte den gode feriemulighed, må være med til, at det økonomisk kan løbe rundt, andet vil være urimeligt, d.v.s. man kontrollerer elmåleren og betaler sit forbrug. Endvidere må det nok være rimeligt, at man forhøjer det beløb, som her skal betales med et mindre beløb alt efter lyst og evne. Der vil jo altid være udgifter til vedligeholdelse og nyanskaffelser.

Bortset fra sengelinned, viskestykker og håndklæder findes alt, hvad du har brug for. Arne og Ester har også masser af godt humør, og mere af den slags må du gerne medbringe.

»Nybo« har overtalt mig til at styre det praktiske. Med vores sekretær Aases hjælp vil jeg så også få det her til at gå og helst uden utilfredse kunder, d.v.s. at ønsker du at udnytte denne favorable feriemulighed, så skal henvendelse ske til os på kontoret: Erhvervshæmmede fra Frihedskampen, Østerbro 38, 9000 Aalborg, tlf. (08) 12 16 19 - kontortid tirsdag 10 til 12 og torsdag 10 til 12 og 14 til 17. I nødsituation kan benyttes (08) 13 16 38 eller (08) 16 04 99.

Når vi har aftalt en tid for din ferie-/afslapningsperiode, vil du fra os modtage en bekræftelse vedlagt et girokort, således at du ikke har nogen afregning på stedet, men sender os det beløb, som du mener at ville yde til stedets drift.

Hvem kan så nyde godt af feriemuligheden? Her vil vi normalt gå frem på samme måde som i Kegnæs, nemlig således at man skal være registreret i Styrelsen. Vi vil dog nok gå lidt videre, hvis der er andre, der har interesse, her tænker jeg på venner af vore foreninger, folk, som arbejder for eller med vore sager f.eks. Fond og Styrelse og andre. Vi vil gøre vort bedste for at skabe tilfredshed.

Det bliver ikke nødvendigvis fra uge til uge. Vi vil i hvert enkelt tilfælde aftale antal dage.

Trænger du til afslapning, så sæt dig straks i bevægelse »først til mølle - først malet« siger ordsproget, og det lader vi gælde her. God ferie!

Børge Jensen, Aalborg

Eigil H. Larsens Eftf.

v.P. Juul (k-z. 67.975)

St. Strandstræde 11
(v. Kongens Nytorv)

Flagfabrik

1255 København K
Telefon (01) 11 07 87

ANTON LASSENS EFTF. aps

MALERMESTER K. SALLING MØLLER

Grundlagt 1887

Håndværkervej 7 . Telefon 08-12 00 99 . 9000 Aalborg

Rauff kræves udleveret

Præsident Reagan har lovet at medvirke til at få den trediemest eftersøgte nazistiske krigsforbryder udleveret fra Chile. Walter Rauff var ansvarlig for massakren på en kvart million jøder under den anden verdenskrig.

Efter opfordring fra nazi-jægeren Simon Wiesenthal, har Reagan indvilget i at lægge pres på Chiles præsident Pinochet med henblik på at få ham til at banne vej for en udlevering af Rauff.

Rauff, der er 76 år, var i sin tid oberstløjtnant i SS, og var ansat i Gestapo i Berlin. Det var efter sigende ham, der fandt på at bruge mobile gaskamre, indrettet på ladet af lastbiler til ombringelse af jøder.

Naziofre som gæster til Flensborgs byjubelåm

I 1984 kan Flensborg fejre 700-års jubilæum. Og der er i byrådet bred enighed om at indbyde tidligere flensborgere eller deres direkte efterkommere, der i forbindelse med naziterroreren måtte forlade Flensborg til besøg i deres hjemby. Problemet er, at byen kun kender meget få nuværende adresser på mennesker, der i nazitiden blev nødt til at forlade Flensborg.

Formanden for den danske vælgerforening i Flensborg SSV siger, at man håber at få henvendelse fra de pågældende eller deres direkte efterkommere, idet han også håber, at der er nogle, der kender disse familiers videre skæbne og nuværende opholdssted.

Østtysk hilsen til dansk kirke

En ung teologistuderende kom under krigen til Danmark som tysk marinesoldat. Han var antinazist og besluttede sig til at desertere. Det lykkedes ham uden at blive opdaget at springe over bord i Store Bælt, hvor han blev reddet af folk fra Omø, der siden sørgede for, at han blev skjult på Skælskør-egnen.

Efter krigen vendte han hjem og slog sig ned i Østtyskland, hvor han nu er præst. Men han har siden krigen bevaret kontakten med sine redningsmænd og især byen Skælskør.

Og juleaften strålede en særlig stor stjerne i Skælskør kirke under gudstjenesten. Det var en julegave fra den østtyske præst, der hedder Gerhard Dallmann.

Internationalt kvindemøde i København

Verdensveteranforbundet - WVF - holdt i slutningen af november internationalt kvindemøde i København med

Frihedskampens Veteraner som vært. Mødet blev ledet af fru Bodil Seehusen.

Som resultat af mødet nedsattes fire studiekommisioner, der skal behandle følgende emner:

1. Kvinders vilkår som ofre for væbnede konflikter.

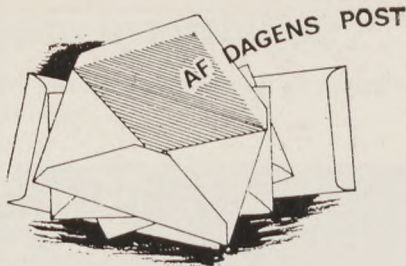
2. Medlemslandenes lovgivning for kvinder, herunder deres rettigheder og organisation.

3. Invaliderede kvinders forhold.

4. Slutdokumentet fra Madridkonferencen om sikkerhed og samarbejde med henblik på, hvorledes denne internationale aftale forholder sig til kvinder.

I mødet deltog repræsentanter fra Australien, USA, Indonesien, Vesttyskland, Nigeria, Schweiz, Frankrig og Danmark. Deltagerne blev modtaget på Christiansborg af indenrigsminister Britta Schall Holberg og på Københavns Rådhus af overborgmester Egon Weidekamp, ligesom de var gæster på Kastelet hos de danske kvindelige korps i forsvaret.

Konferencen sluttede med et møde i Frihedsmuseet med reception for indbudte gæster fra kvindeorganisationer, modstandsbevægelsen og Frihedsfonden.

Jeg har med stor interesse læst Werner Kochs bog: »Sollen wir K. weiter beobachten?«, som vort blad anmeldte i bladet for december 83.

Jeg har jo været sammen med mange »langtidsfanger« i præstelejren i Dachau. Flere navne i bogen kender jeg bl.a. fra et gymnasiaststævne i Göttingen i 1948.

Bogen stiller nogle krav til læserens viden, men med noget kendskab til tiden op omkring 1933 og derefter, giver den en meget klar oversigt over, hvilke store problemer Bekendelseskirken stod i. - Forfatteren må være en begavelse.

Stor hilsen til bladet.

Poul Riis, tidl. Dachau

Peter Møller Madsen fremviste en imponerende og interessant vandrebog, der er fremstillet af Hannover-Stöcken-gruppen, og gruppens medlemmer har hver fået et kopi-eksemplar. Gruppen har ligeledes modtaget interessant materiale om den KZ-udstilling, der har været afholdt i Hannover.

Oskar Verner oplyste, at han og flere af Fangesammenslutningens repræsentanter havde været til stede ved en afskedsreception for vicegeneralsekretær H. Reedtz Funder, Dansk Røde Kors.

Januar

Formanden, Oskar Verner, indledte mødet med at ønske godt nytår.

Det oplystes, at der nu er indkaldt til mødet i Fangesammenslutningens og F.V.s fælles lovudvalg. Der foreligger en henvendelse fra en sønderjysk kreds, der ønsker erstatningslovens regler for tjenestemænd forbedret, ligesom der foreligger andre spørgsmål til drøftelse i det fælles lovudvalg.

Bernth Johannesson oplyste, at der nu er 25 tidligere fanger og modstandsfolk (herunder også krigssejlere) på Bernadottegården ved Roskilde.

Poul Nielsen meddelte, at den tidligere drøftede sten med indhugget tekst på fire sprog nu er anbragt foran KZ-monumentet ved Helligåndskirken. Udgifterne hertil er afholdt af de gennem bladet indsamlede beløb. Poul Nielsen kunne endvidere oplyse, at gentegningen af abonnenter på bladet er i fuld gang, og de foreløbige tal svarer nogenlunde til foregående år på samme tidspunkt.

Man drøftede stævnet i Haderslev i maj måned, og Oskar Verner fandt det vigtigt, at vi gennem vore foreninger arbejder for størst mulig deltagelse i dette stævne.

Else Drejer oplyste, at Landsforeningen Gestapofangerne og Neugamme-foreningen i nogen tid har drøftet at genoptage den tidligere tradition med et fangestævne i St. Bededagsferien. Men i år vil man i stedet slutte op om stævnet i Haderslev og Landsforeningen Gestapofangerne agter at udsende en særskilt meddelelse herom til alle sine medlemmer. anbefalede, at der søges organiseret grupperejser.

Niels Otto Køster oplyste, at Neugamme-foreningen i et brev til medlemmerne allerede har omtalt Haderslevstævnet og anbefalet deltagelse.

FORENINGERNE

SAMMENSLUTNINGEN

December

Fangesammenslutningens bestyrelsesmøde i december var af kort varighed. Formanden, Oskar Verner, indledte med en velkomst til Else Drejer, der nu er valgt som repræsentant for Landsforeningen Gestapofangerne.

Derefter blev der redegjort for programmet for kammeratskabsstævnet i Haderslev 4., 5. og 6. maj. Formanden anbefalede foreningerne at arbejde for så stor tilslutning som mulig. Det er af betydning, ikke alene for vore kammerater i Sønderjylland, men for hele fangebevægelsen, at vi ved en sådan lejlighed manifesterer, at vi eksisterer og viser vort flag.

Det oplystes, at det fælles lovudvalg med Frihedskampens Veteraner snart vil afholde møde.

Poul Nielsen forelagde det endelige

udkast til den tekst, der skal indhugges i en sten ved KZ-mindesmærket ved Helligåndskirken. Teksten vil på fire sprog fortælle, at dette er den ukendte KZ-fanges grav. Der er stadig tekniske problemer med den gasflamme, der skal brænde hver aften, men det søges klarret.

Endvidere gav Poul Nielsen oversigt over bladets økonomi. Det kan forventes, at årsregnskabet afsluttes med et beskedent overskud.

Axel Lauritzen omtalte Landsforeningen Gestapofangeres landsmøde og oplyste, at Sjællandsafdelingen holdt julefest på Bernadottegården ved Roskilde.

Birgit Fischermann oplyste, at Theresienstadtföreningen havde afholdt et vellykket arrangement om deportationen af de danske jøder (i samarbejde med andre jødiske organisationer).

Solveig Skjøtt oplyste, at Foreningen Besættelsestidens Gestapofanger havde haft en vellykket generalforsamling med god tilslutning.

Birgit Fischermann meddelte, at Theresienstadtforeningen den 19. februar har et stort bankospil, og at der holdes generalforsamling i marts.

Niels Otto Køster omtalte Neuengammeforeningens nytårsfest den 20. januar. Endvidere oplyste Køster, at der i Hamborg er iværksat en protestkampagne mod en planlagt nedrivning af »Klinkerwerke«, der var en af de store arbejdspladser i Neuengamme-lejren og en af de få bygninger, der er tilbage fra dengang. Protestkampagnen har fået tilslutning af mange tyske modstandsfolk og tidligere KZ-fanger. Også en del kendte tyske personligheder, bl.a. socialdemokratiets formand Willy Brandt, støtter protesterne. Neuengammeforeningens bestyrelse har tilsluttet sig protesten og foreløbig afsendt 3-400 underskrifter fra danske KZ-fanger.

Poul Nielsen oplyste, at Dachauklubben har modtaget en beretning fra Dachaumuseet, hvoraf fremgår, at der i 1983 har været ca. 900.000 besøgende.

Videre oplystes, at Sachsenhausenforeningen har landsmøde i Odense i marts og Buchenwaldklubben i København har generalforsamling i februar.

-t

DÆKKO

PRESENING KOMPAGNI A/S

Tlf. 01 - 28 80 60

Hoveddepot:
Kebbejevej 32-34
2700 København
Brønshøj

A.P. Møller

I arbejde på de syv have
- under den
syvtakkede stjerne

MÆRSK

DAELLS VAREHUS

Busrejse

5-dages busrejse til Leipzig med besøg i Buchenwald og udflugter til udstationsstederne omkring Leipzig.

I dagene 15/6-19/6 1984 arrangerer Buchenwaldklubben en 5-dages busrejse til Leipzig, hvor vi indlogeres i moderne hotel. Under opholdet her, arrangeres udflugter, dels til Buchenwald, og dels til udstationsstederne omkring Leipzig.

Pris pr. person inkl. buskørsel, fuld pension begyndende med frokost 1. dag og sluttende med frokost 5. dag, indkvartering i hotel, færgeudgifter, entreer, dansktalende, tysk rejseleder, er **1525 kr. excl. visum (ca. 10 kr.)**

Nærmere oplysninger med udførlig beskrivelse af rejsen, tilmeldingsbetingelser, m.v., vil fremkomme i bladets aprilnummer, og kan endvidere fås hos klubbens sekretær Georg Andersen, Kongshaven 42 A, 2500 Valby, tlf. (01) 17 47 88.

Med venlig hilsen
BESTYRELSEN

Kammeratskabsaften

Buchenwaldklubben afholder kammeratskabsaften for medlemmer med damer, torsdag den 8. marts 1984, i Parolesalen, politistation 1, Nyropsgade 22, 6. sal. Vi samles kl. 18.00 om et beskedent måltid bestående af gullasch med kartoffelmos, og **kuvertprisen er 40 kr.**

Øl, vand og vin kan købes til moderate priser.

Aftenen byder på kammeratligt sam-

vær, og der vil bl.a. blive forevist en serie lysbilleder fra klubbens Harzen-tur i juni sidste år. Der vil også blive mulighed for at se en serie lysbilleder fra Buchenwald, optaget efter lejrens nedlæggelse og monumentets opførelse.

Tilmelding er nødvendig. Den skal ske inden 1. marts 1984, og den foregår ved at indsende beløbet for deltagelsen på girokonto nr. 6 17 60 03, til Buchenwaldklubben, Herninggade 1, 4, 2100 København Ø.

Reserver dagen og mød op og få en hyggelig aften i kammeratligt samvær.

BESTYRELSEN

GESTAPOFANGERNE

Juleaften i Mindelunden

Det gode vejr juleaften havde fået mange mennesker til Landsforeningen Gestapofangeres højtidelighed i Ryvangen. Ved gravene stod frivillige hjemmeværnsfolk og lotter æresvagt med fakler, og spejderpiger fra Lyngby-Furesø-divisionen af Det danske Spejderkorps lagde blomster på gravene. Og traditionen tro lagdes krans fire steder af tidligere fanger og pårørende til tidligere fanger, ved hovedmonumentet Henrik Thomsen, ved Mindemuren Jens Ørgaard Jensen, ved Rotunden Svend Larsen og på henrettelsespladsen Bjarke Grevy.

Højtideligheden blev ledet af Axel Lauritzen, der i sin velkomst bl.a. sagde: - I aften, mens juleglæden fylder vore sind, vil mange tanker gå til dem, der ofrede livet. Vi sender hilsen til de pårørende, til enker og kammerater landet over, til de syge og vore kammerater på Bernadottegården.

Derefter sang Studentersangerne under ledelse af E. Eckart-Hansen Aage Berntsens smukke sang »Alle træer står så stille«, og sjældent har vel Ryvangens høje træer stået mere stille end her som

silhouetter mod den klare aftenhimmel.

Juletalet, hvis ordlyd bringes andet sted i bladet, blev holdt af Frihedsfondens formand, overlæge Jørgen Kieler, der tilhørte en af »Holger Danske«-sabotagegrupper. Han blev taget af tyskerne, dømt til døden, men siden deporteret til Neuengamme, hvorfra han kom til den mest berygtede af lejrens udekommendoer Porta Westfalica.

Efter den gribende tale læste spejderpigen Mette Andersen »Fader Vor«, og Studentersangerne sang verset »Guds fred med vore døde« (fra Grundtvigs sønderjydske digt »Det var en sommermorgen«).

Axel Lauritzen rettede til sidst en tak til dem, der passer Mindelunden, til spejderne og hjælperne fra Hjemmeværn og Lottekorps og til Studentersangforeningen, der år for år møder op og deltager. Endelig rettedes en tak til Danmarks Radio og især til redaktør Gunnar Hansen, der trofast gennem mange år har vist interesse for højtideligheden.

Den enkle og værdige højtidelighed afsluttedes som foregående år med, at Studentersangerne sang for til »Altid frejdig«.

-t

Julebesøg på Bernadottegården

Gestapofangerens Sjællandsafdeling holdt en søndag i december en vellykket udflugt til Bernadottegården i Roskilde. Ved ankomsten kl. 12 bød formanden, Jens Thomsen, velkommen til de ca. 45 deltagere og takkede Bernadottegården for, at man kunne holde dette julearrangement. Der blev samtidig overrakt et beløb fra deltagerne til anvendelse i forbindelse med plejehjemmets julearrangementer. Den fungerende forstanderinde takkede og bød sammen med en repræsentant for beboerrådet velkommen på Bernadottegården.

Så spiste man middag sammen med beboerne, og efter spisningen talte Frode Toft, Frihedsfonden, og sagde bl.a.:

- Det er snart jul, og derfor er vi i dag til en slags tidlig julefest her hos Jer på Bernadottegården. Jul er mange forskellige ting, og der er mange måder at fejre den på og mange forskellige traditioner er knyttet til julen.

Da kristendommen opstod, blev det en regel, at julen fejredes som en kristen fest til ære for Jesu fødsel. Men julens

historie som højtid går endnu længere tilbage. I det gamle Rom holdt man også i december en vinterfest, hvor man fejrede solens tilbagevenden. Og i de nordiske lande holdt man fest i december ved vintersolhverv. I et leksikon står, at man fejrede solhverv med skåldrikning for år og fred.

Derfor, når vi nu fejrer jul, hvordan hver især så gør det, lad os tænde vore julelys også i håbet om den fred på jorden, som vi synger om i vore julesalmer og sange. Lad os ønske hinanden en glædelig jul og et fredeligt nytår. Og for jer, der bor her og arbejder her, vil vi i ganske særlig grad ønske, at I her må få en god og glædelig jul og et godt og lykkeligt nytår.

Derefter viste personale og beboere rundt på hele plejehjemmet, og der var mulighed for at besøge de af vore kammerater, der bor her. Den udbytterige dag afsluttedes med fælles kaffebord, hvor der var underholdning med sang og musik.

Randers: Julekomsammen

Den 12. december holdt Gestapofangerens Randers-afdeling en hyggelig julesammenkomst på Restaurant Munken. Der var mødt et halvt hundrede glade deltagere, der først gjorde sig til gode med det overdådige julebord og derefter hyggede sig ved den efterfølgende kammeratlige sammenkomst.

Formanden, Else Bentzen, bød velkommen og takkede den afgåede formand, Else Drejer, for hendes store indsats i afdelingens arbejde. Der blev samtidig overrakt Else Drejer en flot afskedsgave, bestående af to meget fine tinbægre med foreningens emblem. Senere på aftenen overbragte Frode Toft en hilsen.

Til sammenkomsten havde hver deltager medbragt en julegave, og de blev under megen morskab og mange overraskelser fordelt ved lodtrækning.

*

Vi gør opmærksom på, at vor årlige generalforsamling afholdes den 27. februar kl. 19.30 på Munken, dagsorden tilsendes.

Kransenedlægning

Juleaftensdag holdt Gestapofangerne i Randers en kort højtidelighed med kransenedlægning ved mindepladen på Nordre Kirkegård.

Foreningen af Gestapofanger fra besættelsen

Generalforsamling

Onsdag den 30. november afholdt foreningen sin ordinære generalforsamling for en veloplagt forsamling af kammerater. Dagsorden ifølge lovene.

Formanden, Solveig Skjøtt åbnede mødet med at byde særlig de nye medlemmer, der var kommet til i årets løb, velkommen. Dernæst mindedes man de kammerater, der var gået bort, og formanden udtalte nogle særlige mindeord om Heinrich Winter, som jo havde været foreningens kasserer fra foreningens start i 1945, om end den havde skiftet navn et par gange.

Til dirigent valgtes Jacob Jensen. Protokollen blev oplæst og enstemmigt godkendt. Dernæst aflagde formanden beretningen og indledte med at sige, at verdenssituationen i dag jo desværre lignede begivenhederne fra 1939, men håbede, at stormagterne ville komme til besindelse og blive enige om en nedrustning, der ville kunne tilfredsstille alle, så vi fremover kunne leve i fred med hinanden, så vi måtte undgå endnu en 9. april. Dette skulle være hendes ønske for det nye år. Omtalte, at foreningen havde afholdt to vellykkede fester med stor deltagelse. På foreningens vegne havde Solveig Skjøtt nedlagt en krans ved monumentet for den ukendte koncentrationslejr fange den 20. april, i stedet for som man plejede den 4. maj, idet monumentet den dag blev indviet på sin nye plads ved Helligåndskirken.

Smidstruphytten havde været fuldt belagt det meste af året. Angående »Blomsterfonden« havde Solveig Skjøtt og Bernth Johannesson indgået et forlig med Landsforeningen Gestapofangerne om delvis at dele pengene, og dette var forløbet til begge foreningers tilfredshed.

Omtalte erstatningernes størrelse pr. 1/10-1983. Foreningen havde i årets løb fået 11 nye fangekammerater som medlemmer.

Takkede til slut kammeraterne for de mange pæne breve, hun havde modtaget og ligeledes bestyrelsen for godt samarbejde.

Beretningen blev modtaget og godkendt enstemmigt med akklamation.

Kassereren oplæste regnskabet, som viste en fin kassebeholdning til trods for, at foreningen som sædvanligt havde givet tilskud til arrangementerne.

Alle valg var genvalg.

Aftenen sluttede med kammeratligt samvær.

Til Haderslev

Som I vel har bemærket i decembernummeret, afholdes der kammeratskabsstævne og lysfest i Haderslev den 4., 5. og 6. maj d.å. Stævnet er tiltrådt af Bernadotteforeningen og Sammenlutningen af danske fanger fra Frihedskampen 1940-45, hvor der blandt andet bliver lejlighed til at møde kammerater fra Norge, Sverige og det øvrige Danmark.

Vor forening vil gerne anbefale alle vore medlemmer, der kan, at deltage i dette stævne. Transportmuligheder og priser derfor findes andet steds i bladet.

Vel mødt og på gensyn.

P.b.v.

Solveig Skjøtt

ERHVERVSHÆMMEDE

Omegns-afdelingen: 3-års fødselsdagsfest

Omegnsafdelingen fejrede sin 3-års fødselsdag den 11. november i lokalerne i Mitchelsgade. Der var mødt 125 medlemmer, pårørende og gæster.

Der var satset på en festlig aften med levende musik, underholdning og lotterier. Der blev budt velkommen af Børge Kruse. De smukt pyntede borde med blomster, flag og levende lys samt det 3-mands store orkestres hyggemusik var en smuk ramme om de gule ærter og pandekagerne.

Som aftenens taler fortalte Mogens Staffeldt personlige erindringer og inspirerende ord. Selv om vi festede,

måtte vi ikke glemme baggrunden for, hvorfor vi samledes.

Efter kaffen blev der spillet op til dans, afbrudt af underholdning og lotteri. Aftenens overskud går til et dispositionsfond, der vil komme medlemmerne til gode ved fremtidige fester - ikke mindst vor 5-års fødselsdag.

Vi takker alle, der hjalp med lokale, gaver, arbejdskraft, underholdning og ikke mindst vort orkester. Alle disse faktorer gjorde, at festkomiteen allerede glæder sig til næste gang. Til sidst tak til medlemmerne, der mødte så talrigt op og med deres gode humør gjorde aftenen til en virkelig fest.

* Festkomiteen

Sjællandsafdelingen: Forårsfest

I anledning af, at vi i år fylder 15 år, inviteres til forårsfest på Bernadottegården i Roskilde lørdag den 31. marts kl. 19.30.

Af programmet kan nævnes: Filmen »Veras Historie«. Kunstnerisk underholdning. Der serveres kaffe med snitter, og vi slutter med en svingom.

Prisen er 50 kr. pro persona, og af pladshensyn er bindende tilmelding nødvendig til Ove Laursen, tlf. (02) 18 30 46 senest den 15. marts.

*

Århus

Gestapofangernes Århus-afdeling afholdt den 18. december sit julearrangement sammen med Erhvervshæmmedes Århus-afdeling.

Om formiddagen nedlagdes krans ved Domkirken, ved mindesmærket ved 4. Maj-kollegiet og på Vestre Kirkegård. Derfra kørte man til Skæring Hede, hvor der blev nedlagt krans på henrettelsespladsen.

Efter kransenedlægningen samledes man til en hyggelig sammenkomst. Her talte arkitekt David Birnbaum om, hvordan det var at være jøde i nazitiden, og hvorledes han kom til Sverige. Endvidere var der underholdning ved Højbjerg sangkor, der sang julen ind.

*

Grenaa under besættelsen

Danmarks Radio, Århus, har tilrettelagt 4 radioudsendelser om Grenaa under besættelsen. De bringes 11/2, 18/2, 25/2 og 3/3 i tiden kl. 19-20.

Blandt de medvirkende er »Felix« Sørensen, tidligere Buchenwald 86.448. Det er en ret udbredt opfattelse, at flugten, især i oktoberdagene, foregik over Øresund, men mange nåede også til Sverige fra Grenaa havn.

Nytårshilsen

Neuengammeforeningen sender i anledning af årsskiftet de bedste ønsker for 1984, med tak for året, der gik.

Hilsenen ledsages af dette vellykkede billede fra Versen.

Billedet viser afsløringen af mindestenen, der foretoges af foreningens alderspræsident, veteran fra to verdenskrige og tidligere fange i Versen Peter Lassen, Odense. På billedet ses også Peters søn Hans Christian, der ligeledes var fange i denne berygtede lejr.

Afsløringen af mindestenen i Versen

I kz-lejren Versen omkom 32 danske af et hold på ialt 132 danske i løbet af kort i 1944-45. De omkomne tilhørte følgende organisationer: 3 fra militærgrupperne i Århus, 1 fra Studenternes Efterretningstjeneste, 2 fra Holger Danske, 1 fra BOPA, 1 fra Frit Danmark, 1 fra Oktober 43, 1 fra Dannevirke og 16 fra Danmarks Kommunistiske Parti. På billedet ses den mindesten, der afsløredes den 11. september 1983, med et bronzerelief udført af Per Ulrich. Ved stenen ses tre krans. En fra Det Schönbergske Forlag, hvis indehaver Elkan Bierberg omkom i Versen i 1944, en fra Centralkomiteen for DKP, der mistede 16 medlemmer i Versen samt en krans fra Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme.

NEUENGAMME

NYTÅRSFEST

Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme afholdt nytårsfest den 20. januar i lokalerne i Nyropsgade i København. Det var en fyldt sal, foreningens formand Jørgen Lind kunne byde velkommen.

Formanden indledte med en særlig

velkomst til de mange svenske kamerater fra Bernadotte-Detachmentet, der deltog i festen.

Jørgen rettede også en tak til festudvalget for det store arbejde, de havde gennemført i årets løb. Han rettede en tak til foreningens venner og medlemmer, der så trofast mødte op, når foreningen kaldte. Han gav derefter ordet til Sonja Køngerskov, Rødby Havn, der havde givet tilsagn om at holde nytårstalen.

Hun fortalte indledende, at hun i sine forberedelser havde set på og lyttet til mange kloge mennesker, og at hun var nået til det resultat, at den bedste måde at holde sig vågen under en tale er selv at holde den.

Og hun fortsatte: - En tale skal være som en dames kjole: Nøjagtig så lang, at den dækker det væsentlige - og nøjagtig så kort, at den giver appetit på mere.

Om sammenkomsterne i foreningen sagde hun: - Aldrig har jeg truffet så mange hjertelige mennesker som her. Dette er helt vidunderligt. Dette dejlige sammenhold, dette vigtige »kammenhinanden-ved« er en varm og så væsentlig ting for os alle, at det ikke kan beskrives.

Efter en omtale af Versen-rejsen sagde hun: - Det er et betydningsfuldt år, vi nu tager hul på. Dronningen nævnte i sin nytårstale en ting, som jeg ikke kan lade være med at fremhæve her. Hun påpegede, at vi ikke skal være så angst for det nye år, for et menneske, der er bange og nervøs for det uvisse, er lettere at ramme.

I samme åndedrag må jeg nævne Kaj Munks nytårsprædiken for nu 40 år siden. Han vovede uforfærdet at sige nog-

le sandheder i kirken. Det var modigt gjort, og det kostede ham livet, men hans ord satte gang i en masse mennesker og i deres tankegang. Om ham vil jeg sige: Han har ikke levet forgæves.

Hun sluttede med at omtale sin rejse til Israel i 1983. - Jeg kan garantere for, at jeg aldrig vil glemme, hvad jeg så og hørte ved den lejlighed.

Sonjas tale hilstes med stort bifald, og forsamlingsen rejste sig og sang »Sku' gammel venskab ren forgo...«

Efter spisningen var der lotteri med mange flotte gevinster, der blev fordelt på forunderlig vis - ved lodtrækning. Derefter fortsatte det kammeratlige samvær til de små timer.

NK

THERESIENSTADT

Bankospil

Theresienstadtforeningen holder sit årlige succes-bankospil med mange fine præmier - 8 gennemgående spil - samt servering af kaffe og hjemmebag. Pris for deltagelse 65 kr. pr. person. Alle er velkomne. Sted: Ny Kongensgade 6 st., København, søndag den 19. februar. **Bemærk tidspunktet: Kl. 15.**

Bestyrelsen

MINDEORD

Hans Hessel

Hans Hessel, Lindholmsvej 75 A, 9400 Nørresundby, blev knap 70 år.

Han har de sidste år været plaget af sygdom og har haft flere hospitalsophold. Han besøgte os her på kontoret for mindre end en måned siden og var trods alt fortrøstningsfuld, glad og ved godt mod, men vi må erkende, at døden rammer hårdt og hurtigt. Vi sender vore tanker til de efterladte og deltager i den sorg, der har ramt dem.

Vi vil dog altid kunne minde Hans med glæde, som det stille, rolige og behagelige menneske han var. Han var medlem hos os i kraft af sin tid som krigssejler. Han var i Amerika ved krigens udbrud, og herfra sejlede han. Han var bl.a. med »Gertrud Rask«, da den forliste ved Canadas Østkyst i 1942, og en overgang under krigen var han bådsmand i havnen i Evigtut.

Børge Jensen

Redaktør Per B. Andersen

Chefredaktør Hans Herman, Ude og Hjemme, skriver i sine mindeord bl.a.:

En af Danmarks store journalister er død, Per B. Andersen, Berlingske Tidende. Med sin fine fornemmelse for, hvad der rørte sig i tiden, satte han i en journalistisk menneskealder (og den er som bekendt kortere end andre) sit præg først på Berlingske Aftenavis, siden på Billed-Bladet, B.T. og sidst Berlingske Tidende.

Han var også en af de meget få danske journalister, der fulgte levende med i Tysklands genopbygning og landets opgør med sine krigsforbrydere. Han interviewede Baldur von Schirach og Albert Speer, og han fandt frem til Adolf Eichmann, inden denne var blevet bortført fra Argentina, og før den største del af den avislæsende del af befolkningen vidste, hvem Eichmann egentlig var. I de tyske krigsforbryderarkiver i Ludwigshafen var Per B. lige så kendt som Simon Wiesenthal.

Afsked med fire

Stutthofforeningen fik i løbet af december måned den sørgelige meddelelse, at ikke mindre end fire af vore medlemmer var afgået ved døden.

Arne Jepsen, København, døde den 1. december, 82 år gammel. Han var overkontrollør i Post- & Telegrafvæsenet, hvor hans store teoretiske og praktiske viden om telekommunikation var højt værdsat. Hans viden om radioteknik udnyttede han også tidligt under besættelsen, da han var med til at etablere en af de første illegale radiosendere her i landet. Han blev i 1941 arresteret som kommunist, sad en tid i Vestre Fængsels tyske afdeling. Siden kom han til Horserød, hvorfra han i 1943 blev deporteret til Stutthof. Han blev befriet 1945 under den berygtede døds-march, hvor fangerne blev befriet af de fremrykkende sovjetiske tropper. Kort før sin død skrev han bogen »Røgskrift« om livet i KZ-lejren.

*

Frede Orla Henriksen, København, døde den 11. december, 71 år gammel. Han deltog som frivillig i den spanske borgerkrig i årene 1937-39. Under besættelsen deltog han i DKPs modstandsarbejde, indtil han i januar 1943 blev arresteret og interneret i Horserød. I efteråret 1943 blev han deporteret til Stutthof. Han var også blandt de Stutt-

NYHED:

STEEN LYKKEBERG: NU LØBER VI LINEN UD

(Oplevelser 1940-45)

Carl Scharnberg: Gør med denne bog som med illegale blade under krigen. Læs! Giv' videre! Lad den gå fra hånd til hånd.

Ib Nørlund (Land og Folk): Den er skrevet dejligt ligetil og med megen nøgternhed og ægthed.

Information: Den giver et autentisk virkende billede af det illegale arbejdes karakter.

Aktuelt: Den har en egen stille menneskelighed og varme.

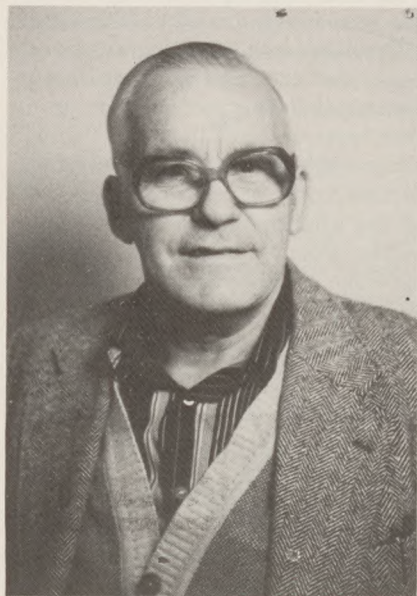
Kr. 65,-. Kan bestilles hos Huset's Forlag, Vester Alle 15, Århus, og hos Erhvervshæmmede fra Frihedskampen, Århus afd., Skovvangsvej 220, 8200 Århus N. Tlf. (06) 16 63 18.

hoffanger, der blev befriet af sovjetiske tropper under døds marchen i foråret 1945. Efter krigen arbejdede han i ca. 25 år som specialarbejder på Orlogsværftet.

*

Erik Skjoldager Eriksen, Aalborg, døde den 14. december, 73 år gammel. Han blev i 1942 arresteret som kommunist, kom til Horserød, hvorfra han i 1943 blev deporteret til Stutthof. I foråret 1945 blev han under døds marchen

befriet af de sovjetiske tropper. Han var oprindelig rørlægger, men KZ-opholdet havde ødelagt hans helbred, og gennem de sidste mange år var han erklæret 100% invalid. Han var et højt skattet og respekteret medlem af Aalborg-afdelingen af Erhvervshæmmede fra Frihedskampen.

*

Svend Lund, Silkeborg, døde den 22. december, 72 år gammel. Han var forvalter ved Silkeborg kommune og gennem 25 år medlem af byrådet, valgt som kommunist. Han blev i sommeren 1941 arresteret og interneret i Horserød. Herfra blev han i 1943 deporteret til Stutthof og var med på døds marchen i foråret 1945, da han blev befriet af sovjetiske tropper og kom hjem via Moskva. Efter krigen var han i en periode medlem af Folketinget som repræsentant for Socialistisk Folkeparti.

Vi giver udtryk for vor deltagelse i de pårørendes omsorg. Også vi vil savne vore fire kammerater. Æret være deres minde.

Stutthofforeningen

BØGER

ET ÅR I TYSK TUGTHUS

Villy Mørk Jensen: »Man bliver aldrig den samme«. 28 sider, pris 10 kr. Eget forlag: Sjørring, 7700 Thisted.

Forfatteren har mange, mange gange fortalt i skoler og andetseds om sine oplevelser i det tyske tugthus Brandenburg. Nu har han nedfældet sin beretning i et velskrevet hæfte.

I Brandenburg var Villy Mørk Jensen fange nr. 397/44, Celle 75. Hus III.

Brandenburg er en by ved floden Havel i Østtyskland. Byen har 90.000 indbyggere og har tekstil- og metalvareindustri, men navnet Brandenburg benyttes også ofte om provinsen i Prøjsen omkring Berlin med hovedbyen Potsdam. Provinsen blev kernen i en af Tysklands mægtigste og største stater.

Forsiden bærer hæftets titel samt en affotografering af pressemeddelelsen om dødsdommen over tre fra Bogense. Den ene af dem var Villy Mørk Jensen. Det var den 14. marts 1944. Desuden er der en gengivelse af det brev, som han sendte til sine forældre den 14.5.44. Det fremgår af tugthusets trykte »hoved«, at fangerne ikke måtte skrive eller modtage breve de første 6 måneder - derefter hver 6. uge. Brevene skulle være enten maskinskrevne eller skrevet med blæk og højst omfatte 4 almindelige sider. Der måtte ikke sendes mærker, prospektkort eller penge, småpakker eller almindelige pakker. Besøgstilladelse var inddraget, og fangenummeret skulle altid være skrevet på omslaget.

Tugthuset var opført i Weimar-tiden som en mønsteranstalt med den højeste tid for indespærring på 3 år. Nazisterne forhøjede til 8-10 år - og derefter halshugning eller KZ-lejr. Og meningen var naturligvis, at fangerne skulle blive kørt ned, men her opstod mellem de indespærrede et venskab i kampen for fred og frihed. Fabrikkerne brugte fangerne som slaver i industrien.

V.M.J. oplevede aldrig at modtage en pakke. Hans forældre sendte ganske vist én - men sønnen modtog kun adressekortet.

Der var i Brandenburg 10 danskere, samt en del emigranter, som nazisterne havde taget med hjælp fra det danske politi.

Fangerne bar den sorte tugthusuniform, der havde gule striber på benklæderne og en gul ring omkring den ven-

stre arm. Kosten var roesuppe uden kød, 200 g rugbrød og en sort væske, der bar navnet kaffe. Det maximale antal fanger var 2000.

Massehenrettelserne i tugthuset begyndte i starten af 1940, og derefter blev der hver mandag henrettet 20-50 mand.

Efter attentatet på Hitler den 20. juli 44 blev faldøksen suppleret med 5 galger, hvor man i slagterkroge hængte fangerne til en langsom død. Det sidste år blev blodet fra de halshuggede opsamlet til blosplasma, der blev brugt til soldater ved fronten.

De danske fanger i tugthuset blev hentet af svensk Røde Kors den 11. april 45. De førtes til et fængsel i Hamborg. Et par dage efter til Neuengamme. Den 21. april gik turen til Danmark og Sverige med hjemkomst til Danmark midt i maj måned.

Hæftet slutter med en beskrivelse af et besøg i Brandenburg 25 år efter befrielsen samt gensynet med tugthuset 35 år efter befrielsen. Sidste afsnit beskriver KZ-syndromet.

Tonen i hæftet er sober, og forfatteren holder sig til en lang række kendsgerninger.

F-k.

*

Krigens industri-sabotage kortlagt

Frihedsmuseet: »Industrisabotagen«. 110 sider. 35 kr.

Årbogen fra foreningen Frihedsmuseets Venner handler denne gang om industrisabotagen i Danmark under besættelsen - i tal og kommentarer. Det er tre suderende, Jesper Vang Hansen, Bjarne Kudsk Maurer og Esben Kjeldbæk, der i årene 1977-81 har samlet stoffet, en stor del af det på kassettebånd. Det nævnes, at undersøgelsen, der er kommet i stand på museets opfordring, opdyrker et område, man hidtil ikke har gjort meget ved. Skønt der er kommet så megen litteratur om de år, både erindringer, romaner og noget om enkelte episoder og emner.

De har snakket med en del forhenværende sabotører, og de har også haft adgang til akterne fra det danske politi og fra krigsforsikringerne. Her ud fra har de kunnet opbygge et kartotek over alle ikke-jernbanesabotager.

Skader på kommunal og statslig ejendom og skader på Værnemagtens ejen-

dom blev ikke dækket af krigsforsikringerne. De tre unge forskere mener, at skaderne på dansk statsejendom på forskellig vis kan sættes til ca. 13 mill. kr., inclusive 5,7 mill. kr. for to beskadigede DSB-Storebæltsfærger. Hvor meget, der i tidens løb anrettedes af skade på værnemagtens ejendom ved man ikke.

Registraturen omfatter 2801 sabotageaktioner, og heraf kan skriftet her kun redegøre for små 40 pct. af sabotagerne. Til gengæld dækker disse 40 pct. i penge 80 pct. af de kendte skader.

Forfatterne noterer, at den danske regerings afgang efter 29. august 1943, hvor vi fik departementschefstyret, eller at det danske politi blev taget den 19. september 1944, så tyskerne nu med Gestapo og en masse vagtmænd selv søgte at imødegå uroen i det danske samfund, herunder sabotagen, ikke virkede dæmpende på aktionernes antal eller størrelse. Derimod spillede den kendelige mangel på råstoffer ind, så der blev færre aktioner, jo længere vi kom hen på besættelsen.

Johs. Rasmussen

Skal man omsætte de nævnte beløb til købeværdien i dag for 1 kr., skal man gange med 25.

Med brede strøg

Som tidligere omtalt har vor fangekammerat Robert Dahl skrevet en erindringsbog »Med brede strøg«. Det er en interessant bog med en række levende og brogede skildringer fra livet i Nordjylland. Den giver en rørende beretning om opvæksten i en arbejderfamilie, først på landet og siden i Aalborgforstaden Vejgård.

Ikke mindst erindringerne fra drenge- og ungdomsårene i tyverne og trediverne giver et indblik i livet og tilværelsen dengang. Ældre nordjyder vil nikke genkendende til mange af de små episoder, der omtales i bogen. Den giver også mange og fine iagttagelser af, hvorledes den økonomiske krisetid dengang satte sit præg på tilværelsen, ligesom en række anekdotiske småskildringer giver indtryk af personer og begivenheder i datidens Aalborg.

Gennem beretningerne fra trediverne får man også spredte indtryk af, hvordan nazismen og den spanske borgerkrig efterhånden rykkede ind blandt de emner, der diskuteredes på kaffebarerne og i ungdomsforeningerne.

Robert Dahl var i mellemtiden kommet i malerlære, og den tid hører vi også en del om. Men så kom krigen og den tyske besættelse, der straks kom til at præge livet i Aalborg i meget høj grad. Det kom også til at betyde en omvæltning i den nygifte malers tilværelse. Han var blevet medlem af den lokale afdeling af den kommunistiske ungdomsbevægelse, hvor han i 1941 var blevet valgt som foreningens kasserer. Det førte det danske politi på sporet af ham, og han var arresteret et par måneder i 1941. En del af tiden blev tilbragt i arresten i Hobro. Men nogle bitre bemærkninger om politiets handlemåde opvejes til gengæld af beretningen om den stedlige politimester, der besøgte Dahl i arresten og beklagede situationen og den tilstand, arresten var i. Han spurgte Robert Dahl, om han var interesseret i at læse om særlige emner, for så ville han sende nogle bøger fra sin egen bogsamling, og det endte med, at Dahl fik læst politimesterens bøger om Van Gogh og Hartvig Frisch's aktuelle »Pest over Europa«.

Bogens sidste del giver indtryk af dagligdagen under besættelsens første år og om Dahls deltagelse i det illegale modstandsarbejde, efter at han var blevet løsladt igen i efteråret 1941. Men det fik en brat ende, da han i januar 1944 blev hentet af Gestapo og deporteret til Neuengamme. Herom vil Dahl fortælle i sin næste bog.

Men den første bog kan anbefales på det bedste. Den er illustreret af tegneren Sv. E. Jensen og udgivet af »Lokalhistorisk Arkiv for Aalborg kommune« med tilskud fra Sparekassen Nordjylland. Den er på 216 sider og koster 60 kr. + porto og kan bestilles gennem Robert Dahl, Cort Adelersgade 14, 9000 Aalborg.

kommunister. Hjemmet var allerede i trediverne tilflugtssted for adskillige tyske antinazister, der var flygtet til Danmark. Og Steen Lykkebergs modstandsarbejde begyndte da også allerede i 1940 - altså før Nazitysklands angreb på Sovjetunionen.

Men det blev fra en forsigtig begyndelse til mere og mere, ja så meget, at han i november 1942 måtte gå under jorden. Flere gange måtte han skifte opholdssted og arbejdede illegalt i Silkeborg, Aalborg og Århus, ja var også engang som kurer en tur i København.

I juli 1944 gik det galt, og Gestapo fik fat i ham. Efter en række barske forhør, hvori bl.a. den danske Gestapo-mand Hensen deltog, kom Lykkeberg til Frøslev, men blev indsat i isolationscelle. Senere gik turen til Neuengamme, hvorfra han kom til udekommendoen Hannover-Stöcken, hvor fangerne arbejdede på en akkumulatorfabrik og pådrog sig en farlig blyforgiftning.

Bogen er fyldt med små erindringer, både om arbejdet i modstandsbevægelsen og om medfanger, han lærte at kende undervejs. Af og til kan han dog ikke tilbageholde en bitter kommentar, men der er også pudsige detaljer, som da han i isolationscellen i Frøslev løste »Kryds- og tværs-opgaver«, som fangen i nabocellen dikterede ved at råbe nøgleordenen gennem den tynde væg (nabofangen var Chr. Brønnum fra Hjørring, som han siden kom til Neuengamme og Hannover-Stöcken sammen med).

Bogen har fået en god modtagelse af kritikken. »Land og Folk« skrev: »Den er skrevet dejligt liget og med megen nøgternhed og ægthed«, og »Aktuelt« skrev: »Den har en egen stille menneskelighed og varme«. I »Information« skrev anmelderen: »Den giver et autentisk virkende billede af det illegale arbejdes karakter.« I et forord til bogen har forfatteren Carl Scharnberg skrevet: »Så enkelt, jævnt, personligt, ægte kan et stykke Danmarkshistorie fortælles af en ukendt, der var med til at opleve og skabe historie.«

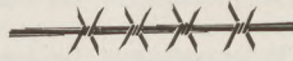
Bogen er udsendt på »Husets Forlag«, Vester Alle 15, 8000 Århus C, tlf. (06) 19 65 48. Den er på 102 sider og koster 65 kr. Den fås i boghandelen eller direkte fra forlaget. Den kan også bestilles hos Steen Lykkeberg, Mosevej 3, Åle, 7160 Tørring, tlf. (05) 67 63 12 og hos Erhvervshæmmede fra Frihedskampen, Århus afdeling, Skovvangsvej 220, 8200 Århus N, tlf. (06) 16 63 18.

Nu løber vi linen ud...

Endnu en af vore fangekammerater har udsendt erindringsbog. Det er Steen Lykkeberg, der har skrevet »Nu løber vi linen ud...«, en beretning om en række oplevelser og erindringer fra årene 1940-45.

Det er en åben og ærlig bog, der går lige på og hårdt om besættelsestiden. Steen Lykkeberg var 16 år i 1940 og voksede op i et stærkt politisk engageret hjem i Horsens, hvor hele familien var

ADRESSELISTE

SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 Kbh. N. (01) 35 50 12.

Næstform.: Peter Møller Madsen, Sjælør Boulevard 12, 2.tv. 2450 København SV. (01) 16 60 98.

Sekr.: P. Nielsen, Bjernedevej 40a, 2700 Brønshøj. (01) 74 26 35.

Kass.: Bernt Johannesson, Kongshvilevej 20, 2800 Lyngby, giro 5 11 79 17.

Bestyrelse: H. Davidsen, Frode Toft, Hans Andersen, Axel Lauritzen, Lilian Olsen, Birgit Fischermann, Jørgen Lind, Solveig Skjøtt, Arvid Hemmingsen og Ove Laursen.

BUCHENWALD-KLUBBEN

Fmd.: Hans Andersen, Sløssevej 19, 4894 Øster Ulslev (03) 86 55 59.

Kass.: Johs. Damsgaard, Herninggade 1, 2100 København Ø. (01) 42 55 72.

Odense: Carl Aage Hansen, Kærmindevej 25, 5000 Odense. (09) 12 71 99.

Århus: Håkon Thomsen, Søndervangen 20, 8260 Viby J. (06) 14 53 95.

Aalborg: G. Hansen, Østre Allé 47, 9000 Aalborg. (08) 12 73 63.

DACHAU-KLUBBEN

Fmd.: Poul Nielsen, Bjernedevej 40 A, 2700 Brønshøj. (01) 74 26 35.

Kass.: Erik Richter, Klarup Kirkevej 18, 9270 Klarup. (08) 31 82 95. Giro 6 45 87 18.

Socialsekretær: Otto Laugesen, Dragstrupvej 118, Ml. Jølby, 7950 Erslev Mors. (07) 74 16 64.

LANDSFORENINGEN

ERHVERVSHÆMMEDE FRA FRIHEDSKAMPEN

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 Kbh. N (01) 35 50 12.

Kass.: Anna Strunge, Musvågevej 20, 8210 Århus V. (06) 16 98 12.

Omegnsafdelingen:

Kontor: Kongevejen 252, 2. sal, vær. 328, 2830 Virum. Giro 8 01 17 88. Tlf. (02) 85 58 98.

Fmd.: Børge Kruse, Baunevej 8, 2650 Hvidovre.

Kass.: Oluf Harre, Skodsborgparken 14, 2942 Skodsborg.

Socialsekretær: Kaj Wadsbach Petersen, Lundeberggårdsvej 228, 2740 Skovlunde (02) 94 44 92.

Esbjerg afd. Fmd.: Viggo Hansen, Palnatores Alle 19, 6700 Esbjerg. (05) 14 27 58.
Kontor: Centret, Skolegade 54, 6700 Esbjerg. Åbent hver onsdag kl. 14-17.

Fredericia afd. Fmd.: Oskar Larsen, Indre Ringvej 199,2, 7000 Fredericia, tlf. (05) 92 58 33. Kontor Kongensgade 31 A, tlf. 93 29 73, åbent hver onsdag kl. 14-16.

Odense afd.: Øster Stationsvej 21, 5000 Odense C.

Fmd.: Richard Andersen, Giersingvænget 24, 5220 Odense SØ. (09) 15 98 27.

Kontoret er åbent hver onsdag fra kl. 10-12, men ikke om eftermiddagen. Tlf. 13 88 45. Herudover træffes kontorets leder på tlf. 16 31 93.

Sydfyns afd.: Louis Artell, Kirkevej 6, 5892 Gudbjerg. (09) 25 18 29.

Aksel Jørgensen, Varnæsvej 33, 5700 Svendborg. (09) 54 12 29.

Sjællands afd.: Ove Laursen, Moseskrænten 3, Ganløse Bund, 2760 Måløv. (02) 18 30 46.

Aalborg afd.: A.J. Jørgensen (Åbo), Lemvigvej 67, 9220 Aalborg Ø. (08) 15 70 82.

Centrets adresse: Østerbro 38, 9000 Aalborg (08) 12 16 19. Åbent tirsdage 10-12, torsdage 10-12 og 14-17.

Århus afd.: Alfr. Bertelsen, Louis Hammerichs Vej 11,2, 8200 Århus N. (06) 16 63 18.

Centrets adresse: Skovvangsvej 220, 8200 Århus N. (06) 16 63 18. Åbent mandag-fredag kl. 9-12 (sociale sager). Kammeratligt samvær tirsdag og torsdag kl. 14-17.

LANDSFORENINGEN

GESTAPOFANGERNE

Fmd.: Gartner Christen Karstensen, Stadionvej 20, Øsby, 6100 Haderslev. (04) 58 41 65.

Kass.: Else Bentzen, Nørre Boulevard 62, 8900 Randers, tlf. (06) 42 67 22.

Randers afd.: Fmd.: Else Bentzen, Nørre Boulevard 62, 8900 Randers. (06) 42 67 22.

Kass.: Karin Larsen, Sjællandsgade 11, 8900 Randers. (06) 42 58 60.

Sjællandsafd.: Fmd.: Jens Thomsen, Skottegården 15, 2770 Kastrup. (01) 50 48 61 og (01) 50 09 70.

Kass.: Henry Clausen, Lærkevej 9, 3630 Jægerspris. (02) 33 04 43.

Århus afd.: Fmd.: Edith Johansen, Hougårdsvej 58, II, 8220 Brabrand. (06) 26 15 19.

Kass.: Elisabeth Thorsen, Irisvej 2, 8400 Ebeltoft. (06) 34 17 82.

FORENINGEN AF GESTAPOFANGER FRA BESÆTTELSEN:

Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose. (02) 48 56 74.

Kass.: Henning Skøtt Sørensen, Kastrupvej 78, 1.tv., 2300 Kbh. S., tlf. (01) 58 31 02.

HANNOVER-STÖCKEN

Fmd.: Peter Møller Madsen, Sjælør Boulevard 12, 2.tv. 2450 Kbh. SV. (01) 16 60 98.

Kass.: Gunnar Transel, Vestergade 29, 7100 Vejle.

HORSERØD

Fmd.: Heinrich Davidsen, Kastrupvej 90, 2300 København S. (01) 55 34 99.

NEUENGAMME-FORENINGEN

Fmd.: Jørgen Lind, Stavnsholtvej 38, 3520 Farum. (02) 95 11 15.

Kass.: Ib Lærche, Immerkær 25, 2.tv., 2650 Hvidovre. (01) 75 58 03.

RAVENSBRÜCK-GRUPPEN

SACHSENHAUSEN-FORENINGEN

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 København N. (01) 35 50 12.

Kass.: Emmy Eskildsen, Nansensgade 22, 5000 Odense C. (09) 11 92 52.

Odense: Evald Lægteskov, Åsumvej 128, 5240 Odense NØ. (09) 10 24 15.

STUTTHOF-FORENINGEN

Fmd.: Helge Kierulff, Kidhøj 10, 2880 Bagsværd. (02) 98 11 77.

Kass.: Ingeman Berthelsen, Landlystvej 72, 2650 Hvidovre (01) 75 97 13.

THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd.: Birgit Fischermann, Toftekærvej 28 C, 2820 Gentofte. (01) 65 82 12.

Kass.: Herman Erbstein, Gerlevvej 15, 2700 Brønshøj. (01) 28 27 15.

FERIEMULIGHEDER:

Anholt: Ejes af De Erhvervshæmmede. 12 senge. Adresse: 4. Maj-huset, 8592 Anholt by. Henvendelse til: Alfred Bertelsen, Fuglebakkevej 130, 8210 Århus V. (06) 16 63 18.

Kegnæs: Ejes af Kammeraternes Hjælpefond. Se øverst bladets side 2.

»Nors Hovedgård:« Selvejende institution. 12 senge. Adresse: Hindingvej 38, Nors, 7700 Thisted. Henvendelse: Alex Binnebal, (07) 98 11 95 eller Otto Laugesen, (07) 74 16 64.

Smidstruphytten: Ejes af Foreningen af Gestapofanger fra Besættelsen. 4 senge. Henvendelse til: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose (02) 48 56 74.